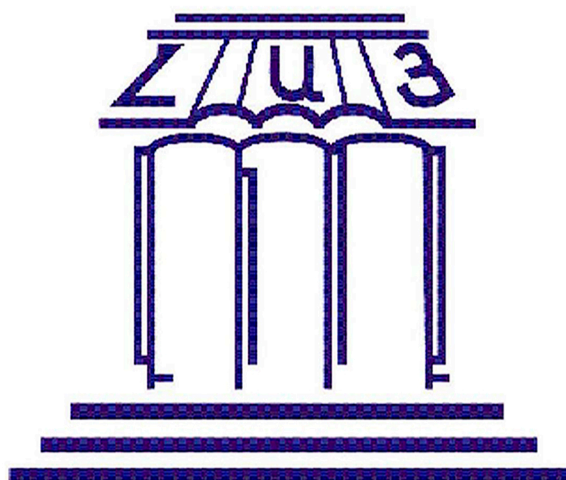

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

42(47)
U-90

Հ. Կ. Կ. Կ. Կ. ԱԳԻՏ-ԲԱԺՆԻ ՍԵՐԻԱ № 25

05 FEB 2001

Պրոֆեսորներ բոլոր լեզուներով, միացել

88

Պ. ՍՏՈՒՉԿԱ

Ս. Խ. Հ. Մ. ՅԵՎ Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ.

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՀԱՐՑ ՈՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ ՁԵՎՈՎ

342(47)
Ս-90

ԵՐԵՎԱՆ
1924

01 MAR 2010

342(47)
U-90
4

300
1615-US

Պրոլետարներ բոլոր լեհերներին, միացե՛ք

Պ. ՍՏՈՒՉԿԱ

Ս. Խ. Հ. Մ. ՅԵՎ Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ.

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՀԱՐՑ ՈՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ ԶԵՎՈՎ

Ս

12406

Ռուսերենից թարգմանեց
Ց. ՀԱՆՈՒՄՅԱՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ
1924

06 AUG 2013

37.837

I.

1918 թվ.ի ՀՈՒԼԻՍ 10-ի ՅԵՎ 1923 թվ.ի
ՀՈՒԼԻՍ 6-ի ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՆՇԱՆԱ-
ԿՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ԲՆՈՒՅԹԸ

§ 1. ԻՆՉ ԲԱՆ Ե ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆ ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԵՍ

Արդի պետության հիմնական սրենքները կոչվում են սահմանադրություն: Այդ սրենքների նպատակն է — գրավոր կերպով արտահայտել տիրող դասակարգի կազմակերպված մասնակցությունը տիրապետության մեջ, այսինքն՝ տվյալ պետության տվյալ ժամանակաշրջանի պետական իշխանության մեջ: Սահմանադրությունն չկա այն պետության մեջ, վերը կառավարվում է միահեծան ինքնակալ իշխանությամբ և կամ՝ մի խումբ կալվածատերերի հետ և վորտեղ, այդպիսով, դասակարգի մասնակցությունը տիրապետության մեջ անկազմակերպ է: Այսպես, որինակ, մինչև 1917 թվ.ի փետրվարի 27-ը մեզ մոտ ել հիմնական սրենքներ կային, սակայն բնավ սահմանադրություն չէին կոչվում, վորովհետև խոսում էին միմիայն թագավորի և նրա մինիստրի անսահմանափակ իշխանության մասին, առանց մի խոսք անգամ հիշատակելու, թե կան և դասակարգային փոխհարաբերություններ: Այդ քիչ է. նույնիսկ հենց ինքը, սահմանադրություն բառը արգելված մի խոսք եր համարվում:

Սահմանադրությունն չի լինի և ապագա, կոմունիստական հասարակակարգում, վորտեղ մարդկությունն այլևս բաժանված չի լինի դասակարգերի և հետևաբար՝ չի լինի այլևս և ինքը դասակարգային պետությունը և այսպիսով

ավելորդ կը դառնան նաև ամեն տեսակի հիմնական ու
ընթերցանքները:

§ 2. ԳՐԻ ԱՌԱՍ ՅԵՎ ԱՆԳԻՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

Սահմանադրութեան ելութեանն այն է, վոր նա վոչ
միայն վորոշում է իշխանութեան կազմակերպութեանն ու
ընդհանր իրաւունքներն, համապատասխան՝ նաև քաղաքացիներին
ազատութեանն ու իրաւունքները տվյալ պետութեան
մեջ, այլ և այն է, վոր նա իր կնիքն է դնում պետական
ամբողջ իրավակարգի և ընդհանրապէս բոլոր այլ որոշու-
մերի վրա: Սահմանադրութեան մեջ պարզաբանվում է
տվյալ յերկրի վարչական ձևը (միապետութիւն է թե
հանրապետութիւն), ինչպէս նաև դասակարգային տիրա-
կալութեան ընդհանր (բուրժուական, թե մանր բուրժուա-
կան դեմոկրատիա, արիստոկրատիա, թե վերջապէս՝ պրո-
լետարիատի դիկտատուրա): Այս տեսակետից բուրժուա-
կան հասարակարգում մենք պարզ ու վորոշ կերպով
պետք է կարողանանք գտնել իրարից զրի առած (զրա-
վոր) և անգիր սահմանադրութիւնները, այսինքն՝ սահ-
մանադրութիւն կոչված այն «թղթի մի թերթը» պետք
է տարբերենք տվյալ յերկրի հասարակական ուժերի իրա-
կան փոխհարաբերութիւնից: Վճռական նշանակութիւն
ունի, ի հարկէ տվյալ յերկրի մեջ գործող հասարակական
ուժերի իրական (այսինքն) փոխհարաբերութիւնը և նա
այնքան էլ հաճախ չի պատահում, վոր համապատասխան
լինել իր իսկ զրավոր ձևին: Գրավոր սահմանադրութիւն-
ները սովորաբար ծնունդ են առնում այն ժամանակ,
յերբ այս կամ այն թագավորը կամ արքան զիջումներ են
անում հեղափոխական ժողովրդին: Սակայն հեղափոխու-
թիւններն անցան, և թագավորներն ու արքաները մեկ
զիջում միտախ՝ հետեւից սկսում եյին յետ առնել, առանց
վորեն փոփոխութեան յենթարկելու զրավոր սահմանադրու-

թիւնը: Կամ՝ լինում էր այսպէս, վոր իշխանութեան
զուլին անցած բուրժուազիան անգիտակցորեն, կամ գի-
տակցաբար կեղծելով, սահմանադրութիւն է հրովարտակել,
կազմելով այն ճոռով և փարթամ խոսքերով, խոստանա-
լով բոլոր քաղաքացիներին ազատութիւն, յեղափոխու-
թիւն և հավասարութիւն, սակայն իրականում հենց
ինքն էլ վերցրել է բոլոր այդ խոստացյալ ազատու-
թիւնները, ոգտագործելով զանազան սահմանափակումնե-
րը և բնավ փոփոխութեան չենթարկելով սահմանադրու-
թեան գլխավոր տեկտը: Յեւ ընդհակառակը, շատ ան-
գամ է պատահել, վոր այս կամ այն դասակարգն իրա-
կանում ավելի շատ ազդեցութիւն է ունեցել պետական
գործերի վրա, քան այդ նախատեսնված է յեղել սահմա-
նադրութեան մեջ:

Պատկերը բոլորովին փոխվում է, յերբ իշխանու-
թիւնն անցնում է պրոլետարիատին (բանվոր դասակար-
գին), կամ՝ բանվոր դասակարգին՝ աշխատավոր գյուղա-
ցիութեան հետ միասին: Այստեղ արդէն վերանում է ա-
մեն տեսակի կեղծիքն ու կեղծավորութիւնը և յեթե
այդպիսի իշխանութիւնը դիմում է զրավոր սահմանա-
դրութեան մշակման, ապա՝ ուժերի իրական փոխհարաբե-
րութիւնն էլ համապատասխան է լինում նրա նոր գրա-
վոր ձևակերպման:

Այդ բանում մեզ անհերքելիորեն համոզում է պրո-
լետարական հեղափոխութեան զրավոր առաջին սահմանա-
դրութիւնն, այսինքն՝ Ռ.Ս.Ֆ.Ս. Հ. Հանրապետութեան
Սահմանադրութիւնը, ինչպէս նաև Ս.Ս.Հ.Մ.-ի 1923 թվի
սահմանադրութիւնը, վոր տալիս է ժողովուրդների աշ-
խատանքային ինքնորոշման առաջին իրականոր
որինակը:

§ 3. ԻՆՉ Ե ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ «ԲՈՒԹՈՒԱԶԻԱ» ԲԱՌԸ

Բուրժուազիա յենք անվանում հասարակական այն
տարրը, հասարակութեան այն խավը, վորն ապրում է

վոչ թե իր, այլ ուրիշի աշխատանքով, վորն ոգուտ և շահ է ստանում արդյունաբերական, առևտրական և վարկային գանազան գործարքներից, այդ հասկացողության մեջ առնելով նաև այն բոլոր տարրերին, վորոնք այսպես թե այնպես ապրում են նույն վաստակներով, վորպես բուրժուազիայի ծառաներն ու պնակալեզները: Այն հասարակությունը, վորտեղ վճռական խոսքը պատկանում է բուրժուազիային, բնորոշվում է նրանով, վոր այնտեղ տիրապետում է կապիտալիստական արտադրություն, այսինքն՝ վարձու աշխատանքի միջոցով կատարվող արտադրություն:

Միաժամանակ և քաղաքական իշխանությունն այդպիսի հասարակության մեջ պատկանում է բուրժուազիային, կամ ավելի ճիշտ կապիտալիստների դասակարգին:

§ 4. ԲՈՒՐժՈՒԱԿԱՆ ՅԵՎ ԲԱՆՎՈՐԱ-ԳՅՈՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

Այսպիսով մենք իրարից տարբերում ենք. —

1. Բուրժուական յերկրների սահմանադրությունն, այսինքն այն հիմնական որենքները, վորոնք սահմանում է բուրժուական դասակարգի իշխանությունն, ուրիշ խոսքով, ունեվոր դասակարգի իշխանությունը բանվորների և այլ աշխատավոր տարրերի, կամ՝ չունի որ դասակարգի վրա, և մյուս կողմից —

2. Բանվորական և կամ բանվորա-գյուղացիական հանրապետության սահմանադրությունն, այսինքն այն հիմնական որենքները, վորոնք սահմանում են բանվոր դասակարգի կամ՝ բանվորների և աշխատավոր գյուղացիության իշխանությունը, և «իրանց հիմնական նպատակն են դնում նեղիչների (բուրժուազիայի) դասակարգի ճշնշումն, մարդկանց դասակարգերի բաժանելու իրականու-

թյան վերացումն և բուրժուական պետության փոխարինումն սոցիալիստական ազատ հասարակությամբ»: (հոգված 3):

§ 5. ԻՆՉ ԲԱՆ Ե ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Խոսելով իրավունքի և պետության մասին, մենք հասարակություն խոսքը հասկանում ենք այն իմաստով, ինչպիսին վոր նրան տվել է Մարքսը: Այդ իմաստով հասարակությունը, դա այն մարդկանց ամբողջությունն է, վորոնք զարգացման վորոշ աստիճանի վրա կապված են իրար արտադրության և փոխանակության պայմանների ամբողջությամբ, նկատելով այն վորպես նրանց փոխաբերությունների հիմքը: Այսպիսով հասարակությունը, դա պատմականորեն փոփոխության յենթարկվող մի յերևույթ է և կախված է այն հանգամանքից, թե ինչպիսի բնույթ ունի արտադրության և բարիքների փոխանակության տիրող սխտեմը, ինչ ձև ունի այդ արտադրության միջոցների բաշխումն, այսինքն՝ թե ինչպիսի պատկեր է ներկայացնում ավյալ դարաշրջանի սեփականության ձևը (կոմունիստական և արդյոք, թե՛ մասնավոր ֆեոդալական, կամ թե՛ մասնավոր կապիտալիստական և այլն):

§ 6. ԻՆՉ ԲԱՆ Ե ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԴԱՍԱԿԱՐԳԸ

Մենք խոսում ենք դասակարգային և սպադասակարգային (կոմունիստական) հասարակության մասին: Դասակարգ ասելով, մենք հասկանում ենք մարդկանց այնպիսի մեծ խմբավորումներ, վորոնք տարբերվում են իրարից այն տեղով, վոր նրանք զրավում են հասարակական արտադրության պատմականորեն վորոշ սխտեմի մեջ (աշխատանքի մեջ), ինչպես նաև նրանց այն վերաբերմունքով, վոր նրանք ի հայտ են բերում արտադրու-

թյան միջոցների և արդյունքի, այսինքն՝ փաստակի բաշխման մեջ: Նշանակում է, վոր բանվորներին, կապիտալիստներին և հողատերերին հասարակական դասակարգ են դարձնում նախ և առաջ նրանց դերը, նրանց փոխարաբերություններն արտադրական պրոցեսում, նրանց վերաբերմունքը դեպի արտադրություն միջոցների, այսինքն՝ այդ միջոցների մասնավոր սեփականատիրության ձևակերպող են հաստատված բաշխման փաստը:

Հասարակության բաժանումը զանազան դասակարգների միջոց նշանակում է մարդու շահագործումն ուրիշ մարդու ձեռքով, կամ՝ մեկ խումբ մարդկանց աշխատանքի յուրացումը մյուս խմբի կողմից: Այսպիսով, հասարակական դասակարգերը կապվում են իրար իրանց դասակարգային շահերով, իսկ դասակարգային պայքարը վոչ այլ ինչ է, յեթե վոչ պայքար հանուն դասակարգային շահի, հանուն մասնակցության արտադրության մեջ, այսինքն՝ մի պայքար, վոր մղվում է արտադրության միջոցների մասնավոր սեփականության շուրջը:

§ 7. ԻՆՁՈՎ Ե ՏԱՐԲԵՐՎՈՒՄ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՅԵՎ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ՅՈՒՐԱՔԱՆՁՅՈՒՐ ԶԵՎԻՑ

Սոցիալիստական հասարակությունը լինելու յե այնպիսի ազատ մարդկանց միավորություն, վորոնք չգիտեն թե ինչ է շահագործումը և ինչ է մարդու ճնշումը ուրիշ մարդու կողմից: Այնտեղ չի լինի մարդկանց բաժանումը զանազան դասակարգերի (ուսեորների և չուսեորների), վորոնք իրանց շահերով իրար ներհակ են և հակառակ: Յեվ այնտեղ ամբողջ հասարակությունը հավասար մարդկանց միասնական և ազատ կազմակերպության կվերածվի, մի կազմակերպություն, վորի նպատակն է մարդկանց նյութական և հոգեկոր պահանջներին բավարարու-

թյուն տալը: Պետությունն, ընդհակառակը, դասակարգային կազմակերպություն է, նա հիմնված է մարդկանց անհավասարության վրա և նրա նպատակն է հասարակության մեկ մասի, կամ մեկ դասակարգի ճնշումը մյուսի կողմից:

§ 8. ԻՆՁ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ ԿԱ ԲՈՒՐԺՈՒԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՅԵՎ ԲԱՆՎՈՐ-ԳՅՈՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ

Բուրժուական պետության նպատակն է ուսեորների (որինակ, կապիտալիստների դասակարգի) իշխանության ապահովումն ու պաշտպանությունը չուսեոր տարրերից (որինակ, բանվոր ազգաբնակչությունից, ինչպես քաղաքում, այնպես ել գյուղում): Նա հիմնվում է մարդկանց տնտեսական անհավասարության և մարդու շահագործման (ստրկացման) վրա ուրիշ մարդու կողմից: Այդ ստրկացումը նա հաստատուն ձեռքով է կիրառում, չնայած այն հանգամանքին, վոր ուսեոր դասակարգը ամբողջ ազգաբնակչության լոկ մի անշան փոքրամասնությունն է կազմում:

Ընդհակառակը, բանվոր-գուղացիական Հանրապետությունը, դա այն կազմակերպությունն է, վորտեղ տիրող են հանդիսանում իրանց շղթաները դեն չպրտած չուսեոր դասակարգերը, բանվորներն ու չքավոր գյուղացիները, նպատակ դնելով ճաշել իրանց նեղիչներին և ստրկացնողներին (բուրժուազիային և կալվածատերերին): Այդ հանրապետությունը իր հիմնական նպատակն է դնում վերացնել մարդու ամեն տեսակի շահագործումն ուրիշ մարդու կողմից: Հասարակության դասակարգերի բաժանված լինելու փաստի լիակատար վերացումն, հասարակության սոցիալիստական կազմակերպումն և սոցիալիզմի հաստատումն, վորի պայմաններում չի լինի վոչ դասակարգային շերտավորում, վոչ ել ինքը պետական իշխանությունը:

Պետական այդ ձևն ևս (բանվոր-գյուղացիական Հանրապետությունը) արգասիք է մարդկանց անհավասարության, բայց նա նկատարան մեծամասնության մի կազմակերպություն է ընդդեմ վոդորմելի փոքրամասնության՝ մարդկանց անհավասարությունը վերացնելու նպատակով:

§ 9. ԻՆՉ ԲԱՆԻ ՎՐԱ ՅԵ ՇԻՄՆՎԱԾ ԲՈՒՐԺՈՒԱԶԻԱՅԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Կապիտալիստների դատակարգի իշխանությունը հիմնվում է այն կենտրոնացված իշխանության վրա, վորպիսին նրանք հաստատել են թե՛ քաղաքներում և թե՛ գյուղերում արտադրության, գրեթե առանց բացառության, բոլոր միջոցների վրա: Նրանց է պատկանում փոշ միայն հողի, անտառի, յերկրի խորքերի և ջրերի հսկայական մեծամասնությունը, այլև գործարանները, հանքահորերը, յերկաթուղիները և ամբողջ կենդանի և անկենդան ինվենտարը, վորպիսի հանգամանքը հնարավորություն է տալիս նրանց ըստ իրանց հայեցողություն կիրառել չունեոր ազդեցնակչության մասսաների ստրկացումը:

Սակայն, այդ մասսաները ստրկացման վիճակում պահել են կարողանում նրանք լոկ շնորհիվ նրանց հլու և հնազանդ գործերի, նրանց հավատարիմ չինովնիկության, վոստիկանության, դատարանների, յեկեղեցու և մամուլի: Այդ որգանները, բուրժուազիայի հնազանդ ծառաները լի նեկով, իրենց հերթին յենթակա յեն կապիտալիզմի կենտրոնական իշխանությանը, ֆինանսական և բանկային կապիտալիզմին:

§ 10. ԻՆՉ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՎ ԿԱՐԵԼԻ ՅԵ ՏԱՊԱԼԵԼ ԲՈՒՐԺՈՒԱԶԻԱՅԻ ԼՈՒԾԸ

Բուրժուազիայի այդ լուծը կարելի յե տապալել միմիայն մեկ ճանապարհով, այն է. հանրազգային սեփա-

կանություն դարձնել արտադրության միջոցները և բանկերի հսկայական հարստությունները: Իսկ վորպեսզի հնարավոր լինի այս, անհրաժեշտ է վերացնել պետական այն ամբողջ ապարատը, վորի միջոցով բուրժուազիան իր ձեռքումն ևր պահում այդ բոլոր հարստությունները:

Ահա այդ պատճառով անհրաժեշտ է. —

1. Փշրել և վերացնել բուրժուական կառավարության բոլոր հաստատությունները (չինովնիկությունը, վոստիկանությունն ու դատարանը) և փոխարինել այն բանվոր և գյուղացիական պատգամավորների խորհուրդներով և խորհրդային վարչական ապարատով:

2. Արձակել և ցրել մշտական հին գործը և փոխարինել այն բանվորական բանակով, զինաթափ անել բուրժուազիան և զինել բանվորագյուղացիական մասսաները (հոդ. 3, կետ 7):

3. Բաժանել յեկեղեցին պետությունից և ազատել դպրոցները յեկեղեցուց (հոդ. 13):

4. Ազատել մամուլը ֆինանսական կապիտալի իշխանությունից (հոդ. 14):

Բուրժուազիայի իշխանության ամբողջ այս ապարատի ջախջախումով միայն և նրա փոխարինումով խորհրդային նոր ապարատով, հնարավոր կը լինի ապահովել փոխանցումն դեպի սոցիալիստական հասարակակարգը:

§ 11. ԻՆՉ ԽՆԴԻՐՆԵՐ Ե ԴՆՈՒՄ ՄԵՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՐԳԻՆ ԱՆՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Աշխատավոր և շահագործվող ժողովրդի իր դեկլարացիայի մեջ նա հայտարարում է. —

ա) հողի մասնավոր սեփականության վերացումն, ընդհանուր սեփականություն հռչակելով հողային բովանդակ ֆոնդը, ինչպես նաև անտառները, հողի խորքերը և ընդհանուր պետական նշանակություն ունեցող ջրերը (հոդ. 3, կետ 1 և 2):

բ) հողի ազգայնացումն, հողային բովանդակ ֆոնդը արամադրելով աշխատավորներին, առանց վորեւ վճարի՝ համասարական հողագտագործման սկզբունքներով, ընդհանուր պետական տնտրինութեան ներքո թողնելով որինակելի կալվածքները և գյուղատնտեսական ձեռնարկութեանները (հոդ. 3, կետ 1 և 2)։

գ) զործարանների, հանքերի, յերկաթուղիների և արտադրական այլ միջոցների ու արանսպորտի մասնավոր սեփականութեան աստիճանական փոխանցումն Բանվոր-Գյուղացիական Հանրապետութեան սեփականութեան, աշխատավորների իշխանութեանը շահագործողների վրա ապահովելու նպատակով հաստատելով բանվորական վերահսկողութեան և ժողովրդական Տնտեսութեան Գերագույն Սորհրդի մասին հրատարակած զեկրեաները (հոդ. 3 կետ 3)։

դ) Ռուսական բոլոր մասնավոր բանկերի պետականացումն, իսկ միջազգային ֆինանսական կապիտալի ջախջախման նպատակով — առօրէին հայտարարումն (այսինքն վերացումն) բոլոր այն փոխառութեանները, վոր կնքել են նախորդ կառավարութեաններն, այսինքն՝ թագավորի, կալվածատերի և բուրժուազիայի կառավարութեանը, (հոդ. 3, կետ 4 և 5) և

ե) վերացումն հասարակութեան պարագիտական (այսինքն՝ ուրիշի աշխատանքով ապրող) խավերի, աշխատանքային պարհակ (կոռ) սահմանելով բոլորի համար, (հոդ. 3, կետ 6), վորովհետեւ Բանվոր-Գյուղացիական կառավարութեան լոյունդն ասում է. — «Ու չի աշխատում, նա չպետքե ուտի» (հոդ. 18)։

§ 12. ԻՆՉ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՎ ՊԵՏԲ Ե ԿԵՆՍԱԳՈՐԾԻ ԱՅՍ ԲՈԼՈՐԸ ԲԱՆՎՈՐԱԳՅՈՒՂԱՅԻԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Դասակարգային պայքարը, քաղաքացիական պատերազմը հաղթական վախճանի հասցնելու միջոցով, ինչպես

նաեւ բանվոր դասակարգի գերիշխանութեանը (զիկտատուրան) սահմանելով, այսինքն հաստատելով քաղաքի և գյուղի պրոլետարիատի և չքավոր գյուղացիութեան իշխանութեանը (հոդ. 9)։

§ 13. ԻՆՉՊԵՍ ՀԱՍԿԱՆԱԼ ՊՐՈԼԵՏԱՐԻԱՏԻ ԳԵՐԻՇԻԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Դասակարգի դերիշխանութեանը, դա վորեւ մի դասակարգի ձեռքով պետական ամբողջ իշխանութեան զրավումն է, մի կողմ շարեւելով բոլոր մյուս դասակարգերը և այդ իշխանութեան անողոք կենսագործումն։ Բուրժուազիան իր իշխանութեանն իրագործում է դաժան և վարձկան դեներալներին հատուկ և բացառիկ լիազորութեաններ շնորհելու միջոցով։ Բանվոր դասակարգն իր գերիշխանութեանն ըմբռնում է, վորպէս «Սորհրդային Համառուսական հզոր իշխանութեան» (հոդ. 9), խորհուրդների առջև ամենապատասխանատու գիրքերին կանգնեցնելով իր լավագույն մարտիկներին, Կոմունիստական Կուսակցութեանը։ Այս կամ այն դերիշխանութեան հաղթանակից է կախված քաղաքացիական պատերազմի յեկը։

§ 14. „ԲԱՆԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ“ ԱՍԵԼՈՎ ԻՆՉ ԵՆՔ ՀԱՍԿԱՆՈՒՄ

Դա — դասակարգի պայքարի վերջին աստիճանն է, յերբ նրանք իրար դեմ են յեկնում զենքը ձեռքերին և պետք է կռվեն մինչև կողմերից վորեւ մեկի հաղթանակը։ Կապիտալիստական դարաշրջանում դա — միակ արդարացի պատերազմն է։ Իսկ իմպերիալիզմի դարում, յերբ կապիտալիզմն արդեն պարզորոշ կերպով միջազգային բնույթ է ստացել, քաղաքացիական պատերազմն էլ է միջազգային չափեր ընդունել։ Ռուսաստանի սոցիա-

լիստական ֆեդերատիվ խորհրդային նեյտրալ (չեզոք) հանրապետություն և նրա պրոլետարական կարմիր բանակի վրա քաղաքացիական պատերազմով ելին գալիս բոլոր յերկրների իմպերիալիստները, չնայած իրանց ներքին տարաձայնություններին, սերտ միավորություն ստեղծելով ուսու սպիտակ զվարդիականների հետ, մինչդեռ կարմիր բանակն են լցվում աստիճանաբար վնչ միայն Ռուսաստանի, այլ և ամբողջ աշխարհի իրապես գիտակից պրոլետարները: Այսպիսով մի յերկրի սահմաններում դասակարգի տարած հաղթանակով դասակարգերի պայքարը դեռ ավարտված չէ: Նա շարունակվում է, միայն թե այլ միջոցներով:

Լոկ ալն ժամանակ, յերբ քաղաքացիական պատերազմը կը բռնկի ամբողջ Յեվրոպան և պրոլետարիատն ամենուր՝ հաղթանակող կը հանդիսանա համաշխարհային այդ քաղաքացիական պատերազմում, — կը վերանա մարդկության բաժանումը զանազան դասակարգերի և պրոլետարիատի գերիշխանությունը կը վերածվի աշխատավորների խողաղ սոցիալիստական գործակցության, այսինքն՝ բովանդակ մարդկության գործակցության:

§ 15 ՎՈՐՆ Ե ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅՔԸ

Դա — պրոլետարիատի և չքավոր դյուղացիության գերիշխանության սահմանադրությունն է, քաղաքացիական պատերազմի սահմանադրություն: Նա կենաց և մահու պայքարի յե կոչվում Սոցիալիստական Հանրապետության համար և նրա լոգունգն է. «Պրոլետարներ բոլոր յերկրների, միացեք» (հոդ. 89):

Իր համերաշխությունը բոլոր յերկրների պրոլետարիատի հետ այդ սահմանադրությունն ընդգծում է իր գեկլարատիվ մասում (հոդ. 4), արտահայտելով Ռ. Ս.

Ֆ. Ս. Հ.Ն աննկուն վճռականությունը — դուրս կորզել մարդկությունը միջադպային ֆինանսական կապիտալի և իմպերիալիզմի լծի տակից, վորոնք վերջին այս և գերահանցանք պատերազմի ընթացքում արյան ծովերի մեջ խեղդեցին վորջ աշխարհը: Նա արտահայտում է իր այդ կոչը նրանով, վոր իրար դեմ պայքարող զորաբանակների մեջ գտնվող բանվորների և գյուղացիների յեղբայրացումն և կազմակերպում: Իր այս լոգունգը նա ի կատար ածեց 1922 թվի դեկտեմբերին, կազմակերպելով Ս. Ս. Հ. Մ.Ն, վորպես ապագա և համաշխարհային Ս. Ս. Հանրապետության հիմնաքարը: Միաժամանակ և իրականում ուսուսական քաղաքացիների քաղաքական բոլոր իրավունքները նա տալիս է նաև այն բոլոր ոտարյերկրացիներին, վորոնք բնակվում են Ռ. Ս. Ֆ. Ս. Հ.Ն-ի կամ՝ Ս. Ս. Հ. Մ.Ն-ի տերիտորիայի վրա՝ նրանց աշխատանքային զբաղմունքների համար և յեթե միայն նրանք պատկանում են բանվոր դասակարգին, կամ ուրիշի աշխատանքով չապրող դյուղացիությունը (հոդ. 20): Նմանապես ապաստարան է տալիս նաև այն բոլոր ոտարյերկրացիներին, վորոնք իրենց յերկրներում հալածանքների յեն յենթարկվում քաղաքական կամ կրոնական հանցագործությունների համար (հոդ. 21):

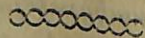
§ 16. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ԹԵ՝ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԳԵՐԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Խորհրդային Հանրապետությունը, — դա կոմունիստական կուսակցության կողմից դեկլարվող դասակարգի գերիշխանությունն է: Կոմունիստական կուսակցությունն, ինչպես և բոլոր այլ կուսակցությունները — դասակարգային կազմակերպություն է: Սակայն կուսակցություն լինելով և շիտակ կերպով ըմբռնելով և մեկնելով բանվոր դասակարգի հիմնական շահը, նա միաժամանակ այդ դա-

սակարգի ավանդարդն և հանդիսանում: Ոգտվելով այդ դասակարգի, ինչպես նաև նրան հարող լայն մասսաների վստահությունից, նա իրագործում է այդ գերիշխանությունը, պրոլետարիատի հեղափոխական շահերը աչքի առաջ ունենալով: Այդ իսկ պատճառով կոմունիստական կուսակցական կառավարությունը միաժամանակ հանդես է գալիս նաև վորպես պրոլետարիատի և չքավոր ու աշխատավոր դյուղացիության լայն մասսաների գերիշխանություն:

§ 17. ԻՆՉ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ Ե ՄՏՑՆՈՒՄ ՆԵՊ-Ը ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Տնտեսական նոր քաղաքականությունը (ՆԵՊ-ը) փոփոխություններ է մտցնում տնտեսական փոխհարաբերություններին մեջ: Նա հանդես է գալիս վորպես հեղափոխության տնտեսական մի նահանջ, սակայն, վոչ վերջնական պարտություն իմաստով, այլ գալիք առաջխաղացի նպատակով: Պահպանելով հողի և արտադրության այլ միջոցների և արանսպորտի ազգայնացումը, ինչպես նաև արտաքին առևտրի մենաշնորհը, նա վոչ մի ղիջում չէ մտցնում սահմանադրության մեջ: Բանվորների և գյուղացիների խորհուրդների գերիշխանությունը պահպանվում է կատարյալ անձեռնմխելիությամբ և նրա աշխատանքը շարունակվում է ավելի ևս կազմակերպ և համակարգ թափով: Նշանակում է, վոր կատարվել է մի քայլ առաջ և վոչ թե մի քայլ հետ:

II.

Ս. Խ. Հ. Մ-Ի ՅԵՎ Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ-Ն ՍԱՀ-ՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆՑ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

§ 18. ԻՆՉ ԵՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ. ՅԵՎ Ս. Խ. Հ. Մ. ՏԱՌԵՐԸ

1903
1921
Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ. տառերը նշանակում են. — Ռուսաստանի Սոցիալիստական Ֆեդերատիվ Խորհրդային Հանրապետություն:

Այն հանգամանքը, վոր բանվոր-գյուղացիական պետությունը Հանրապետություն է կոչվում, վոչ մի բացատրության կարիք չի զգում: Վորքան ել վոր տխուր և յեղել բանվոր դասակարգի վորձը բուրժուական հանրապետությունների կառուցման մեջ, հանրապետություն բառն այնուամենայնիվ պատմականորեն իր վորոշ նշանակություն է ստացել, վորպես ազատ և անկաշկանդ մի պետության գաղափար, վորտեղ իշխանության գլուխ են կանգնած բնորոշի մարդիկ և չկան ժառանգական թագավորներ, արքաներ և իշխաններ:

Բանվոր-գյուղացիական հանրապետությունը կոչվում է Սոցիալիստական այն պատճառով, վոր թեև նրա կոչումը լոկ սոցիալիզմ իրականացնելն է, սակայն հենց այդ նպատակներն առաջադրող բանվորական միավորությունն արդեն սոցիալիստական հասարակության բոլոր նշաններն ունի (հոդ. 10):

Բանվոր-գյուղացիական հանրապետությունը կոչվում է և Ֆեդերատիվ, վորովհետև նա թողնում է, վոր այդ հան-

րապետութեան կազմի մեջ մտնող յուրաքանչյուր ազգութիւնն ու շրջանը ինքը վորոշի, թե ի՞նչ պայմաններով եւ կամենում նա մտնել խորհրդային կազմակերպութիւնները միութեան մեջ (հոդ. 7):

Բանվոր-գյուղացիական հանրապետութիւնը կոչվում եւ խորհրդային ի հակադրումն պարլամենտական հանրապետութեան, վորովհետեւ նրա գլուխն են կանգնած բանվոր եւ գյուղացիական պատգամավորները: Խուրհուրդները (հոդ. 1), այսինքն՝ լոկ աշխատավոր դասակարգի ներկայացուցչութիւնը, մինչդեռ պարլամենտական հանրապետութիւնը կառավարում եւ ցենզավոր տարրերի, այսինքն ունենոր դասակարգերի միջոցով:

Բանվոր-գյուղացիական հանրապետութիւնը կոչվում եւ Ռուսաստանի, վորովհետեւ պատմականորեն եւ տերիտորիալ իմաստով՝ նա բուրժուական, իսկ ավելի առաջ ուսական միահեծան պետութեան ժառանգորդն եւ:

Բանվոր-գյուղացիական դաշնակցային հանրապետութիւնը Ս. Խորհրդային Հանրապետութիւնների միութիւնն եւ կոչվում այն պատճառով, վոր նա միավորում եւ բանվոր-գյուղացիական չորս հանրապետութիւն:

§ 19. ԻՆՁՊԵՍ Ե ՆԱՅՈՒՍ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ „ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ“ ԱՆՎԱՆ ՎՐԱ

Այդ բնաւ չի նշանակում, թե բանվոր-գյուղացիական հանրապետութիւնը անպայմանորեն պնդում եւ, վոր այդ պետութեան պատմական կազմութիւնը անձեռնմխելի մնա: Սահմանադրութիւնն ընդունում եւ «ազգութիւնների ազատ ինքնորոշման» սկզբունքը (հոդ. 4): Նա վորջանում եւ ֆինլանդիայի լիակատար անկախութեան հռչակումը (հոդ. 6), եւ Համառուսական Համադումարին ու Համառուսական Կենտրոնական եւ թողնում ճանաչել Ռուսաստանի Ֆեդերացիայի յուրաքանչյուր մասի անջատելու իրաւունքը (հոդ. 49, կետ 5):

§ 20. ԸՍՏ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԻՆՁԻ՝ ՎՐԱ Ե ՀԵՆՎԱՍՏ „ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ“ ԱՆՈՒՆԸ

Սահմանադրութիւնն ասում եւ, վոր «Ռուսաստանի Հանրապետութիւնը Ռուսաստանի բոլոր աշխատավորների սոցիալիստական ազատ այնպիսի մի հասարակութիւնն եւ», վորտեղ «բովանդակ իշխանութիւնը պատկանում ե քաղաքային եւ գյուղական խորհուրդներում միավորված յերկրի ամբողջ բանվոր դասակարգին» (հոդ. 10): Տարբերութիւնը Սոցիալիստական եւ Խորհրդային ունենների մեջ այն եւ, վոր Խորհրդային Հանրապետութիւնը, դա՛ւ աշխատավորների դասակարգային միավորութիւնն ե պետութեան մեջ՝ բուրժուազիային ճնշելու ե սոցիալիզմը կիրարկելու նպատակով (հոդ. 9), իսկ աշխատավորների սոցիալիստական հասարակութիւնը նպատակ ունի խորհրդային պետութեան սահմաններում աստիճանաբար անցկացնել արտադրութեան բոլոր միջոցների, հողի ե այլն ազգայնացում (հոդ. 3): Ինչ չափով վոր բուրժուազիան ճնշվում ե ե վերանում ե մարդկանց բաժանումը դասակարգերի, — պետութիւնն եւ, այսինքն՝ պրոլետարիատի գերիշխանութիւնը ի դեմս Խորհրդային Հանրապետութեան, դառնում ե ավելորդ ե վերանում ե: Այն ժամանակ իմաս լոկ աշխատավորների սոցիալիստական հասարակութիւնը:

§ 21. ԻՆՁՊԵՍ Ե ՀԻՄՆԱՎՈՐՎՈՒՍ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ „ՖԵԴԵՐԱՏԻՎ“ ԲԱՌԸ

Սահմանադրութիւնը հռչակում եւ, վոր «Ռուսաստանի Խորհրդային Հանրապետութիւնը հիմնվում ե ազատ ազգութիւնների ազատ միութեան հողի վրա, վորպես խորհրդային ազգային հանրապետութիւնների ֆեդերացիա» (հոդ. 2): Ֆեդերացիա խոսքը հայերեն լեզվով հենց միութիւնն ե նշանակում ե նա ընդգծում ե այն հանգա-

մանքը, վոր բանվոր-գյուղացիական հանրապետութեան բաղադրիչ մասն են հանդիսանում բաղադրիչ ազատ մասերը, ազգային հանրապետութեանները: Սահմանադրութեան հիմնական միտքն այն է, թե բանվոր-գյուղացիական միավորութեանը բաղադրիչ այդ մասերի առավելագույնն է պահանջում, վորպէս մի ամբողջական մարմին: Սակայն «ձգտելով ստեղծել իրապէս ազատ և կամավոր, հետեւաբար և առավել ևս կատարյալ և կայուն մի միութեան Ռուսաստանի բոլոր ազգութեանց աշխատավորներին», սահմանադրութեանն իր գեղարատիվ մասում հայտարարում է, վոր նա սահմանափակված է Ռուսաստանի խորհրդային Հանրապետութեան ֆեդերացիայի լոկ հիմնական սկզբունքներին բնորոշմամբ, թողնելով, վոր յուրաքանչյուր ազգութեան բանվորներն ու գյուղացիները հենց իրանք, ինքնուրեն կերպով, իրանց խորհուրդների սեփական լիազոր համագումարում վորոշեն այն հարցը, թե ցանկանում են արդե՞ր նրանք և ի՞նչ պայմաններով մասնակցել ֆեդերալ կառավարութեան և ֆեդերալ այլ և մնացյալ խորհրդային հաստատութեաններին մեջ: (հոդ. 8): Սահմանադրութեանը թույլ է տալիս այն «շրջանների խորհուրդներին», վորոնք տարբերվում են իրանց ուրույն կերպով և ազգային կազմութեամբ, միավորվել շրջանային ավտոնոմ (ինքնուրեն) միութեանների շուրջը, վորոնց գլուխ են կանգնած խորհրդային շրջանային (областные) համագումարներն ու նրանց զործադիր մարմինները»: Շրջանային այդ ավտոնոմ միութեանները ֆեդերատիվ սկզբունքով մասնում են Ռ. Ս. Ֆ. խ. Հանրապետութեան մեջ (հոդ. 11): Իսկ Ռ. Ս. Ֆ. խ. Հանրապետութեան մեջ նոր անդամներ ընդունելու իրավունքը պատկանում է խորհուրդների Համագումարական Համագումարին և Համագումարական կենտրոններին (հոդ. 49, կետ 5):

§ 22. ԻՆՁՊԵՍ Ե ԲԱՑԱԴՐՈՒՄ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ „ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ“ ԽՈՍՔԸ

Համագումարական 3-րդ Համագումարի կողմից ընդունված է, վոր «այժմ պրոլետարիատի և շահագործողների միջև բռնկված վճռական այս պայքարի պահին, իշխանութեան որդաններից և վոչ մեկի մեջ տեղ չեն կարող ունենալ շահագործողները, և վոր իշխանութեանը ամբողջապէս և բացառապէս պետք է պատկանե աշխատավոր մասսաներին և նրանց լիազոր ներկայացուցչու-սավոր մասսաներին և նրանց լիազոր ներկայացուցչութեանը — բանվորների, զինվորների և գյուղացիների պատգամավորների խորհուրդներին (հոդ. 7): Կենտրոնում և թե տեղերում ամբողջ իշխանութեանը պատկանում է խորհուրդներին (հոդ. 1, կետ 10): Խորհուրդների Համագումարական Համագումարը Ռ. Ս. Ֆ. խ. Կերպով իշխանութեանն և (հոդ. 24), իսկ խորհուրդների ընտրութեաններին մասնակցում են լոկ աշխատավորները (հոդ. 64):

§ 23. ԻՆՁՊԵՍ Ե ԲՆՈՐՈՇՎՈՒՄ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՄԲ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Սահմանադրութեան խոսքերով, Ռուսաստանի Հանրապետութեանը բոլոր աշխատավորների սոցիալիստական ազատ հասարակութեան է (հոդ. 10): Այդ Հանրապետութեան հիմնական ինդիքը, ինչպէս մենք այդ տեսանք նախորդ գլուխներից, — քաղաքի և գյուղի պրոլետարիատի և չքավոր գյուղացիութեան հզոր դիկտատուրայի սահմանումն է՝ ի դեմս Համագումարական խորհրդային իշխանութեան (հոդ. 9):

§ 24. ԻՆՁ Ե ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ Ս. Խ. Հ. Ս.

1922 թվի գեղեմբերին միավորական I Համագումարին խորհրդային Սոցիալիստական Հորս հանրապետու-

թյանց բանվորա-գյուղացիական խորհուրդների պատգան-
մավորները, այն ե. — Ռ. Ս. Ֆ. Ն. Հ. Ն. Ու. Ս. Ն. Հ. Ն.,
Բել. Ս. Ն. Հ. Ն. և Անդրկ. Ս. Ֆ. Ն. Հանրապետության
խորհուրդների պատգամավորները միությունական պայման
կապեցին Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետու-
թյանց Միություն (Ս. Ն. Հ. Մ.) կազմելու մասին: Այդ
միությունը հիշյալ Խորհրդային Հանրապետությունների
միջև առաջներում գոյություն ունեցող պայմանների ա-
վելի ևս մերձավոր միավորումն էր, հանրապետություն-
ների, վորոնցից յերկուսը — Ռ. Ս. Ֆ. Ն. Հ. Ն. և Ա. Ս. Ֆ. Ն. Հ. Ն.
Ֆեդերատիվ միավորություններ են: Այդ միությունից
գուրս են մնում առայժմ խորհրդային ժողովրդական հան-
րապետություններ — Բուխարան և Խորեզմը, վորոնք դեռ
ևս խորհրդային չլինելով, հարում են միությանն առայժմ
լոկ պայմանագրական հիմունքներով: Նոր միավորությու-
նը հանրապետությունների սոսկական և սովորական մի-
միություն չէ լոկ, այլ դաշնակցային հանրապետություն
միասնական կառավարությամբ և միասնական ներկայա-
ցուցչությամբ արտաքին հարաբերությունների մեջ:

Պայմանագրերը նախնական և համարվում և մանրա-
զրննին քննությունից հետո յենթակա յի խորհուրդների
միությունական հետևյալ համագումարի հաստատման:

Այս պայմանագրի հիման վրա միության Կենտգործ-
կումի 1923 թվի հուլիսի 6-ի I սեսիան (նոտաշրջանը)
ընդունեց դաշնակցային Սահմանադրությունը, վորպիսին
բաղկացած է դեկլարացիայից և պայմանագրությունից:
Այդ սահմանադրությունը հաստատվեց Միություն Խոր-
հուրդների II Համագումարին, վոր կայացավ 1924 թվի
հունվար ամսի 31-ին:

§ 25. ՎՈՐՆ Ե ՄԻՈՒԹՅՈՒՆԱԿԱՆ ԱՅԴ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԵՅՈՒ-
ԹՅՈՒՆԸ

Մի կողմից՝ փոխադարձ ավելի ևս մերձեցումը. —
պետությունների միությունից (դաշնակցությունից) Հան-

րապետությունը վերածվում է միությունական (դաշնակ-
ցային) պետության՝ գլուխ ունենալով միասնական ինք-
նորեն մի իշխանություն, այսինքն՝ խորհրդային կենտրո-
նացված միասնական կառավարություն, միությունական
համագումար, միությունական Կենտգործկոմ, միությու-
նական Ժողկոմխորհ և միությունական Գերագույն դա-
տարան: Մյուս կողմից՝ պայմանագիրն էլ ավելի յի ճըշ-
տորոշում կենտրոնական իշխանություն ձևը և ստորաբա-
ժանում է անցկացնում կենտրոնական իշխանության և
առանձին հանրապետությունների տեղական իշխանու-
թյունների միջև: Իսկ միաժամանակ պայմանագիրը պար-
զորոշ կերպով ընդգծում է նաև յուրաքանչյուր հանրա-
պետության իրավունքը միությունից գուրս գալու մասին:
Ինքն այդ պայմանագիրը վերացվել կամ փոփոխվել կա-
րող է իր համակարգի սկզբունքների մեջ լոկ խորհուրդների
միությունական համագումարից:

Այժմ միության ԿԳԿԿԿԿ I I-ըդ սեսիայում հաստա-
ված է միության Սահմանադրությունը, վոր բաղկացած
է 1922 թվի դեկտեմբեր 30-ի դեկլարացիայից և դաշ-
նակցային պայմանագրից, վորի մեջ դաշնակցային բոլոր
հանրապետությունաց ընդհանուր համաձայնությամբ մուծ-
ված են չնչին փոփոխություններ:

Միության հիմնական մասերից մեկն է Ռ. Ս. Ֆ. Ն.
Հանրապետությունը, այդ իսկ պատճառով այստեղ մենք
կուսուցանալու ենք լոկ նրա սահմանադրությունը, վորպի-
սին վոչ միայն պատմական մի փաստաթուղթ է, այլև
պահպանում է իր ուժը բոլոր այն կետերում, վորտեղ
նա չի հակասում դաշնակցային պայմանագրին: Ռ. Ս. Ֆ. Ն.
Հանրապետության սահմանադրության մեջ համապատաս-
խան փոփոխություններ կմուծվեն, հավանորեն Ռ. Ս. Ֆ. Ն.
Հանրապետության խորհուրդների հետևյալ համագումարին:

III

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

§ 26. ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆ Ո՞ՒՄ Ե ՎԵՐԱ- ՊԱՀՈՒՄ ԲՈԼՈՐ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Բուրժուական սահմանադրությունները սովորաբար խոսում են առանց բացառություն բոլոր մարդկանց ազատություն, հավասարություն և յեղբայրություն մասին: Սակայն այդ սնամեջ մի կեղծավորություն է, վորովհետև այդ ազատությունը, հավասարությունը և յեղբայրությունը իրականում ապահովված է լուի բուրժուազիայի համար:

Խորհրդային սահմանադրությունը անքողարկ և պարզ կերպով հայտարարում է, վոր նա ազատություն է խոստանում լուի աշխատավոր դասակարգին, սակայն՝ այդ դասակարգը, նախ և առաջ, արդեն իսկ այժմ ազգաբնակչության խոշոր մեծամասնություն է ընդգրկում, իսկ ապա՝ նա քանի գնում աճում և ծավալվում է և ապագայում կընդգրկի բովանդակ մարդկությունը: Միաժամանակ մեր սահմանադրությունը վո՛չ միայն խոստանում է, այլև իրապես ապահովում է թե՛ այդ ազատությունները, և թե՛ նրանցից ողավելու միջոցները:

§ 27. ԿԱՐԾԻՔՆԵՐԻ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Աշխատավորների համար իրանց կարծիքներն արտահայտելու իրական ապահովություն ստեղծելու նպատակով,

սահմանադրությունը վերացնում է մամուլի գերությունը կապիտալից և բանվոր դասակարգի ու գյուղացիության չքավոր տարրերի ձեռքն և տալիս տեխնիքական և նյութական այն բոլոր միջոցները, վորոնք անհրաժեշտ են լրագրների, գրքերի, բրոշյուրների և մամուլի բոլոր այլ տեսակների հրատարակության համար, ինչպես նաև ապահոված է նրանց ազատ տարածումը (հոդ. 14): Բանվորա-գյուղացիական մամուլի ամենազլխավոր արգելակն է յեղել միշտ կապիտալի, տպարանների, թղթի և այլ նյութերի բացակայությունը: Միևնույն ժամանակ բանկերը և այլ կապիտալիստները բուրժուական մամուլին և յին տրամադրում վո՛չ միայն տպարաններ, թուղթ և զրամ, այլ և բարձր գնահատվող հայտարարություններ: Սահմանադրությունը պարտավորվում է այդ բոլորը բարեփոխել ի նպաստ բանվորա-գյուղացիական մամուլի:

§ 28. ԽՂՃԻ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՎ ՃԱՆԱՊԱՐՀ ԴԵՄԻ ԳԻՏՈՒ- ԹՅՈՒՆԸ

Աշխատավորների համար խղճի կատարյալ ազատությունն ապահովելու նպատակով, բանվոր և գյուղացիական մասսաների խիղճը ազատագրվում է պարտադիր և կամ արտոնյալ ազդեցություններից, անշատելով յեկեղեցին պետությունից և դպրոցը՝ յեկեղեցուց: Միաժամանակ բոլոր քաղաքացիների համար միանգամայն ազատ է համարում թե՛ կրոնական և թե՛ հակակրոնական պրոպագանդի իրավունքը (հոդ. 13):

Սակայն խղճի վրա յեկեղեցու ունեցած ազդեցությունը դեմ մղած պայքարի լավագույն միջոցն է համարվում աշխատավորների համար դեպի զիաությունը տանող ճանապարհի ապահովումը: Սահմանադրությունն այս տեսակետից Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հանրապետության խնդիրն է համարում բանվորների և չքավոր գյուղացիների համար

ապահովել լիակատար և բազմակողմանի ձրի ուսումը (հոդ. 17):

§ 29. ԺՈՂՈՎՆԵՐԻ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

Ճանաչելով Խորհրդային Հանրապետություն քաղաքացիների իրավունքը ազատ կերպով ժողովներ, միտինգներ, շքերթներ և այլն կազմակերպելու մեջ, սահմանադրությունը բանվոր դասակարգի և չքավոր գյուղացիության տրամադրության տակ և դնում ժողովրդական նմանորինակ հավաքությունների տեսակետից հարմար բոլոր շենքերը իրենց սարք ու կարգով, լուսավորությունը և վառելիքով (հոդ. 15): Այսուհետև դպրոցական և հասարակական բոլոր այդ շենքերը զբաղմունքներից ազատ ժամերին, ինչպես քաղաքներում, այնպես էլ գյուղերում պետք է տրամադրվեն աշխատավոր ժողովրդին՝ իր ժողովների համար, և նա այլևս հարկադրված չի լինի թագնվել անտառներում կամ դադանի բնակարաններում:

§ 30. ՄԻՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

Աշխատավորների համար միությունների իրական ապաստանության ապահովումը սահմանադրությունը նկատում է ունենոր դասակարգերի տնտեսական իշխանության ջախջախման, ինչպես նաև՝ բանվորներին և չքավոր գյուղացիներին նյութական և այլ տեսակի աջակցություն ցույց տալու մեջ՝ նրանց միավորման և կազմակերպման նպատակով (հոդ. 16): Այդ դեռ քիչ է. փոչ միայն աջակցություն, այլ և ուղղակի գործադրված ճնշում և կատարում բանվոր-գյուղացիական հանրապետությունը, անդարգացած մասսաների կազմակերպման համար, վորովհետև բանվորների և չքավոր գյուղացիության լոկ այդորինակ կազմակերպության մեջ է նրա սեփական ուժը:

§ 31. ԱԶԳՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՐԱՎԱՀԱՎԱՍԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Սահմանադրությունը միանգամայն հավասար ճանաչելով բոլոր քաղաքացիների իրավունքները, անկախ նրանց ազգային և ցեղային պատկանելիությունից, Հանրապետություն հիմնական որենքներին միանգամայն հակասող և համարում ազգային կամ ցեղային խնդրի մեջ վորևե արտոնություններ թույլատրելու հանգամանքը, ինչպես նաև ազգային փոքրամասնությունաց այս կամ այն ձևի ճնշում ու նրանց իրավահավասարության սահմանափակումը (հոդ. 22):

§ 32. ՈՎ Ե ՊԱՇՏՊԱՆՈՒՄ ԲԱՆՎՈՐԱԳՅՈՒՆԱՑԻԱԿԱՆ ՀԵՂԱՓՈՒՈՒԹՅԱՆ ԱՅՍՆՎԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

Այդորինակ պաշտպանությունը սահմանադրությունը Հանրապետության բոլոր քաղաքացիների պարտականություն է համարում և այդ իսկ պատճառով զինվորական ընդհանուր պարհակ է նշանակում: Սակայն սոցիալիստական հայրենիքի զինյալ պաշտպանությունը պատվավոր իրավունք է համարվում և տրվում է լոկ աշխատավորներին: Անաշխատ տարրերը բնավ չեն ազատված այդ պարհակից, սակայն՝ նրանց վրա զինվորական այլ պարտականություններ են դրվում (հոդ. 19):

§ 33. ԱՅԴ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՑ ՈԳՏՎԵԼՈՒ ՄԵՋ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄՆԵՐ ԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻ՝ ՅԵՆ, ԹԵ՞ ՎՈՋ

Քանի դեռ չեն վերացված դասակարգերը և հանրապետություն բոլոր քաղաքացիներն էլ դեռ աշխատավոր չեն դարձել, — այլ դասակարգերը (շտհագործողները, անաշխատները) իշխանություն վոչ մի մարմնի մեջ մտնելու ի-

րավունքը չունեն (հոդ. 7): Սակայն, ղեկավարվելով բան-
վոր դասակարգի ամբողջական շահերով, Սահմանադրու-
թյունը հնարավոր է դատում զրկել իրավունքներից նաև
աշխատավորական առանձին խմբերին կամ անհատներին,
յեթև նրանք այդ իրավունքները զործադրում են ի վնաս
սոցիալիստական հեղափոխության շահերի (հոդ. 23):

IV.

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ա. ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄՈՒԹՅՈՒՆԸ

§ 34. ԻՆՉ Ե ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ «ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ» ԱՆՈՒՆԸ

Խորհրդային իշխանությունը, դա—պետական այն իշ-
խանությունն է, վորտեղ նրա ամբողջությունը թե՛ կեն-
տրոնում և թե՛ տեղերում պատկանում է բանվորների և
այլ աշխատավորների խորհուրդներին և այդ խորհուրդ-
ների համագումարների կողմից ընտրվածներին: Սահմա-
նադրությունն այդ գաղափարն արտահայտում է հե-
տևյալ խոսքերով. — Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հանրապետության սահ-
մաններում ամբողջ իշխանությունը պատկանում է քաղա-
քային և գյուղական խորհուրդներում միավորված յերկրի
բովանդակ բանվոր ազգաբնակչության (հոդ. 10): Կեն-
տրոնում և տեղերում ամբողջ իշխանությունը պատկա-
նում է այդ խորհուրդներին (հոդ. 1):

§ 35. ԻՆՉՊԻՍԻ ՓՈԽՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԿԱՆ Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ. Ի ՅԵՎ Ս. Խ. Հ. Մ. Ի ՄԻՋԵՎ

Ինչպե՞ս մենք արդեն տեսանք, Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ. Ս. Մ. Ի
և Մ. Ի բաղադրիչ մասերից մեկն է լսի: Այդ նշանա-
կում է, վոր բոլոր այն խնդիրներում, վորոնք, ըստ դաշ-
նակցային պայմանագրի, վերադրված են Միության տնո-
րինության, — միության գերագույն իշխանությունը Մի-

ությունական համագումարն է, Միության կԳԿ-ումը և Միությունական ժողովուրդները: Միության համագումարը կԳԿ-ումը իրավագոր են վերացնել և փոխել դաշնակցային պայմանագիրը խախտող այն բոլոր վերոշումները, վոր դուրս կը բերեն Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ-ն և դաշնակցային այլ պետութայունների խորհուրդների համագումարները, կԳԿ-ումները և ժողովուրդները: Սակայն, բոլոր այլ խնդիրներում Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ-ն պահպանում է նախկին իր սահմանադրութայունը:

§ 36. Ո՛Վ Ե ՀԱՆԴԻՍԱՆՈՒՄ Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ.-Ի ՅԵՎ Ս. Խ. Հ. Մ.-Ի ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Առաջինի համար գերագույն իշխանությունն է հանդիսանում բանվորների, գյուղացիների, կարմիր բանակայինների (անցյալներում—գինվորների) և կողակների պատգամավորների Խորհուրդների Համառուսական Համագումարը (հոդ. 24), իսկ յերկրորդի համար—Խորհուրդների Միությունական Համագումարը, վորոնք գումարվում են վոչ ուշ, քան տարին մեկ անգամ (հոդ. 26): Համագումարից—համագումար տեղ ժամանակամիջյում Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ-ի գերագույն իշխանությունն է հանդիսանում Համառուսական Կենտրոնական (ՀԿԿ-ն), իսկ Ս. Խ. Հ. Մ-ի Համամիությունական Կենտրոնական:

§ 37. ԻՆՉ ԵՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ Հ. Կ. Գ. Կ. ՅԵՎ Ս. Կ. Գ. Կ. ՏԱՌԵՐԸ

Հ. Կ. Գ. Կ. և Մ. Կ. Գ. Կ. տառերը նշանակում են—Համառուսական Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտե և Միությունական Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտե, վորոնք ընտրվում են Խորհուրդների Համագումարներից (հոդ. 28): Հ. Կ. Գ. Կ-ն և Մ. Կ. Գ. Կ-ն ամբողջապես

պատասխանատու յեն Խորհուրդների Համագումարի առջև (հոդ. 29), վոր նրանց ընտրել է: Հ. Կ. Գ. Կ-ի անդամների թիվը 270 է, թեկնածուներինը՝ 117, Մ. Կ. Գ. Կ-ինը՝ 371 և 138:

§ 38. Ո՛Վ Ե ԸՆՏՐՈՒՄ Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ.-Ի ՅԵՎ Ս. Խ. Հ. Մ.-Ի ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՒՍԱՐՆԵՐԸ

Համառուսական, ինչպես նաև Միությունական Համագումարը կազմվում է քաղաքային խորհուրդների ներկայացուցիչներից, հաշվելով 25.000 ընտրողին 1 պատգամավոր և նահանգային համագումարների ներկայացուցիչներից, հաշվելով 150.000 բնակչին—1 պատգամավոր (հոդ. 25): Այն դեպքում, յեթե նահանգային համագումարը Համառուսական Համագումարին չէ նախորդում, ապա պատգամավորները անմիջականորեն ուղարկվում են Խորհուրդների Գալառային Համագումարներից (հոդ. 25, ծանոթ. 1): Իսկ յեթե Շրջանային Համագումարն անմիջականորեն նախորդում է Համառուսական Համագումարին, ապա Համառուսական Համագումարի պատգամավորները կարող են ուղարկվել Շրջանային Համագումարից: Միությունական Համագումարի ընտրության կարգը նույնն է:

§ 39. ԻՆՉՈ՛Վ Ե ԲԱՑԱՏՐՎՈՒՄ ԸՆՏՐՈՂՆԵՐԻ ՆՈՐՄԱՅԻ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Սահմանադրությունը տալիս է այս դեպքում վոչ թե նորերս վորոշված թվեր, այլ սահմանում է այն, ինչ վոր իրականում գոյություն ունեն: Քաղաքում 1 պատգամավորն ընտրվում է 25.000 ընտրողից, այսինքն—աշխատավորներից: Սակայն, գյուղում չքավոր և աշխատավոր գյուղացիության հաշվառում դեռ չի կատարված: Այդ

իսկ պատճառով ե, վոր գյուղի համար սահմանված նորման հավասար ե պատգամավորին 150.000 բնակիչ, հաշվելով այդ թվի մեջ ե նրանց, սվքեր զրկված են ընարողական իրավունքից ե յերեխաներին ու ընդհանրապես այն անձանց, սվքեր ընարություններին չեն մասնակցում: Քաղաքի վորոշ զերաճնշողությունը բացատրվում ե նրանով, վոր քաղաքական կյանքը քաղաքներում ավելի յե զարգացած, քան գյուղերում ե վոր քաղաքի բանվորներն իրանց ուսերի վրա յեն առաջ տարել հեղափոխությունն իր սկզբնական շրջանում: Յեվ այդ ե պատճառը, վոր գյուղացիական պատգամավորների խորհուրդների ներկայացուցիչները համաձայնություն սվին այդ նորմային:

§ 40. ՈՎ Ե ԳՈՒՄԱՐՈՒՄ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱԿԱՆ ՅԵՎ ՄԻՈՒՅՈՒՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐԸ

Հ. Կ. Գ. Կ-ն համադրումար ե հրավիրում վոչ ուշ քան տարեն 1 անգամ (հոդ. 26): Նրան ե պատկանում նաև արտակարգ համադրումարներ հրավիրելու իրավունքը թե սեփական նախաձեռնությամբ ե թե հանրապետության բովանդակ ազդարնակչության մեկ յերրորդականը պարունակող վայրերի խորհուրդների պահանջով (հոդ. 27): Նույն կարգով եւ Մ. Կ. Գ. Կ-ն ե Միությունական համադրումար հրավիրում, իսկ միությունական արտակարգ համադրումարը հրավիրվում ե Մ. Կ. Գ. Կ-ի վորոշմամբ, կամ միությունական (զաշնակցային) խորհրդի, Ազգությունների խորհրդի կամ զաշնակցային վորեն յերկու հանրապետության պահանջով:

§ 41. ԻՆՉ ԴԵՐ ՈՒՆԵՆ Հ. Կ. Գ. Կ-Ն ՅԵՎ Մ. Կ. Գ. Կ-Ն

Համառոտական կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեն Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հանրապետության որենադրական, կարգա-

դրիչ ե վերահսկիչ զերադույն մարմինն ե (հոդ. 31): Հ. Կ. Գ. Կ-ի իշխանությունն անբաժանելի յե. իր այս կամ այն իրավասությունը նա կարող ե հանձնել վորեն հատուկ մարմնի, սակայն նա ինքը իրավասու յե յուրաքանչյուր խնդիր լուծել ինքնուրույն կերպով: Նա վոչ միայն որենադրում ե, այլ ե կառավարում ու հսկում ե: Այդ հանդամանքը սահմանադրությունն արտահայտում ե հետևյալ բառերով.— Հ. Կ. Գ. Կ-ն ընդհանուր ընթացք ու զեկավարություն ե տարիս բանվոր-գյուղացիական կառավարության ե յերկրի մեջ գործող նրա իշխանության ըստ մարմինների գործունեյությանը, միավորում ե իրար ե համաձայնեցնում որենադրական ե վարչական աշխատանքները ե հսկում ե Սահմանադրության ե Համադրումարի ու կենտրոնական այլ մարմինների վորոշումներին կենսագործմանը (հոդ. 32): Վերջապես Հ. Կ. Գ. Կ-ն քննում ե հաստատում ե զեկրեաների նախագծերը ե այն ըստ այլ առաջարկները, վոր հարուցվում են Փողովրդական Կոմիտեների Խորհրդի կամ այլ զերատեսչությունների (ВЕДОМСТВ) կողմից, ինչպես նաև՝ հրատարակում ե սեփական զեկրեաներ ե կարգադրություններ (հոդ. 33): Նույն այդ զերն ունի ե Միությունական Կ. Գ. Կ-ն՝ բովանդակ միության նկատմամբ:

Թե Հ. Կ. Գ. Կ-ն ե թե Մ. Կ. Գ. Կ-ն լիովին պատասխանատու յեն համապատասխան համադրումարի առջև (հոդ. 29), վորին նրանք ներկայացնում են իրանց գործունեյության հաշիվները ե զեկուցումներ ընդհանուր քաղաքականության ե առանձին խնդիրների մասին (հոդ. 34): Համաձայն ընդհանուր կանոնի, Կ. Գ. Կոմի անդամները համադրումարից մինչև համադրումար մնում են իրանց սեղերում ե յուրաքանչյուր համադրումար, թեկուզ ե արտակարգ, կենսագործկոմի նոր ընարություն ե կատարում:

§ 42. ԻՆՁՊԵՍ Ե ԿԱՌՈՒՑՎԱԾ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏԳՈՐԾԿՈՍԸ

Համաձայն միության Կենսագործկոմի 2-րդ սեսիոնում ընդունված սահմանադրության, միության Կենսագործկոմն այսուհետև յերկու «պալատից» պետք է կազմված լինի. — դաշնակցային Խորհրդից և Ազգությունների խորհրդից: Դաշնակցային Խորհուրդը, դա — նախկին Մ. Կ. Գ. Կ-ն է, վոր հաստատվում է միությունական համագումարից և բաղկացած է 371 անդամից և 138 թեկնածուից (տես § 37:) Սակայն նրա կողքին լինելու չեն նաև ազգությունների խորհուրդը, կազմված դաշնակցային և խորհրդային ավտոնոմ սոցիալիստական հանրապետությունների 5-ական ներկայացուցիչներից և ավտոնոմ շրջանների, ինչպես նաև Աջարխատանի և Աբխազիայի ավտոնոմ հանրապետությունների 1-ական ներկայացուցիչներից: Յեվ այդ ներկայացուցիչները հաստատվում են Ս. Խ. Հ. Մ-ի խորհուրդների համագումարի կողմից:

Այն որինադները, վոր առաջարկվում են Միության Կ. Գ. Կ-ում և կամ ժողկոմխորհի, ինչպես նաև միության առանձին ժողկոմատների կամ առանձին հանրապետությունից Կ. Գ. Կ-ումների կողմից և վորոնք ծնունդ են առնում հենց իրանց դաշնակցային կամ Ազգությունների խորհրդի նախաձեռնությամբ, — որենք ույժ են ստանում լոկ այն դեպքում, յեթե ընդունվում և հաստատվում են թե Դաշնակցային Խորհրդի և թե Ազգությունների Խորհրդի կողմից և հրապարակվում են միության Կ. Գ. Կ-ում անունից: Տարաձայնությունների դեպքում խնդիրը հանձնվում է նրանց կողմից կազմված համաձայնական հանձնաժողովին: Յեթե այդ հանձնաժողովում համաձայնություն չեն կնքվում, խնդիրը փոխադրվում է դաշնակցային և Ազգությանց Խորհուրդների միացյալ նիստին: Իսկ յեթե հարյր ձայների մեծամասնությամբ չեն ժողովում այդ խորհուրդներից վորեւ մե-

կում, ապա խնդիրը կարող է հանձնվել միության խորհրդների հերթական կամ արտակարգ համագումարի լուծման՝ վերոհիշյալ Խորհուրդներից մեկնումեկի պահանջով:

Այսպիսով այդ յերկու խորհուրդն էլ հավասար իրավունքներ ունեն:

§ 43. ԶԵՆԲ ԸՆԴՈՐԻՆԱԿՈՒՄ ԱՐԴՅՈՔ ԲՈՒՐԺՈՒԱԿԱՆ ՅԵՐԿՊԱԼԱՏՅԱՆ ՄԻՍՏԵՄԸ

Ընդ. Լենինը մեկ անգամ «բանվորական պարլամենտ», անունը տվեց Կենսագործկոմին: Սակայն դրանով այդ պարլամենտը բուրժուական չգարձավ: Ներկայումս «բանվորական պարլամենտի», կամ՝ դաշնակցային խորհրդի կողքին հիմնադրելով նաև «ազգությունների պարլամենտը», մեր Սահմանադրությունը միմիայն զարգացնում է ազգային իրավահավասարության մեր ծրագիրը: Յերկու «պալատն» էլ կամ՝ յերկու այդ խորհուրդն էլ իրավահավասար են, յերկուսն էլ հաստատվում են կամ ընտրվում խորհուրդների միությունական համագումարից, վորն հավասարապես զերազույն իշխանություն և յերկուսի համար: Յերկու այդ խորհուրդի կազմն էլ միատեսակ բաղկացած է աշխատավորների ներկայացուցիչներից և մեկ է նույնպես նրանց միավորող դատակարգային շահը: Այդ գիծը արամաբանական զարգացումն է այն սկզբունքի, վոր դրված էր Ազգությանց կոմիտարիատի հիմքում: Այդ կոմիտարիատն այժմ, Ազգությանց խորհրդի կազմվելուց հետո, վերջացնում էր իր գոյությունը:

Յեվ այսպես վոշինշ կա ընդհանուր մեր և բուրժուական յերկպարտայան սխառեմի միջև, վորոնցից վերջինն ստեղծված է հակառակ դեմոկրատիայի շահերի: Բուրժուական դեմոկրատիայի Վերին Պալատը արգելուկի դեր է կատարում: Խորհրդային սխառեմի մեջ յերկու այդ պալատը միավորող — աշխատավորների մի սանական դատակարգային շահն է և

մեկ ու միասնական կոմունիստական կուսակցութեան ղեկավարութիւնը:

Ավելի բարձր և Մ. Կ. Գ.-ի նախագահութեան հարցը: Համաձայն միութիւնական սահմանադրութեան, ՄԿԳԿ-ի Նախագահութիւնը կազմութեւն է 4 նախագահից՝ մեկական ներկայացուցիչ զաշնակցային յուրաքանչյուր հանրապետութիւնից և 17 անդամից, վորից 7 հոգին կազմում են զաշնակցային խորհրդի նախագահութիւն և 7 հոգին — կազմում են Ազգութիւնների խորհրդին նախագահութիւնը: Յեւ այսպես, յերկու այդ խորհուրդների նախագահութիւնները՝ խորհուրդների բացակայութեան պահին՝ կատարում են նրանց բոլոր ֆունկցիաները և բացի այդ — ժողովում են միացյալ նիստերի համար, վորպէս բովանդակ ՄԿԳԿ-ի միասնական նախագահութիւն:

ՄԿԳԿ-ի միասնական Նախագահութեան իրավունքները ՄԿԳԿ-ի բացակայութեան պահին միանգամայն համապատասխան են ՀԿԳԿ-ի Նախագահութեան իրավունքներին ՀԿԳԿ-ի վերաբերմամբ:

§ 14. ՎՈՐՈՆՔ ԵՆ Հ. Կ. Գ. Կ.-Ի ՅԵՎ Մ. Կ. Գ. Կ. ՈՐԳԱՆՆԵՐԸ

ՀԿԳԿ-ի և ՄԿԳԿ-ի բացակայութեան ժամանակ նրանց փոխարինում են համապատասխան Նախագահութիւնները:

Հանրապետութեան գործերի ընդհանուր կառավարութեան համար կազմակերպվում է ժողովրդական կոմիտեների խորհուրդ, իսկ կառավարութեան առանձին ճյուղերի ղեկավարութեան համար՝ ԿԳԿ-ի բաժիններ, վորոնք կազմվում են ժողովրդական կոմիտեի անդամներ (հոդ. 35):

Այսպիսով, ժողովրդական կոմիտեի անդամները առաջվա մինիստրութիւնները չեն՝ Կ. Գ. Կոմից զուրա կանգնած և այնտեղ ներկայացող լոկ հաշիվ տալու համար,

այլ նրանք նույն այդ Կ. Գ. Կոմի մասնիկներն են: Իսկ ժողովրդական կոմիտեները, վորոնք ժողովրդական կոմիտեի անդամների գլուխ են կանգնած, կազմում են ժողովրդական կոմիտեների խորհուրդը (ժողկոմխորհը): Կ. Գ. Կոմի անդամներն աշխատում են բաժիններում (ժողովրդական կոմիտեի անդամներում), կամ թե՛ կենտրոնում և տեղերում կատարում են Կ. Գ. Կոմի հատուկ հանձնարարութիւնները:

§ 45. ԻՆՉ ԵՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆՈՒՄ Մ. Կ. Գ. Կ. ՅԵՎ Հ. Կ. Գ. Կ. ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Նախագահութեան հասկացողութիւնը Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հանրապետութեան Սահմանադրութեան անհայտ է և անձանոթ: Նրա ստեղծողը պրակտիկան է յեղել և աստիճանաբար այնքան է ընդարձակվել նրա իշխանութիւնը, վոր ԿԳԿ-ի բացակայութեան դեպքում Նախագահութիւնն ամբողջապէս փոխարինում է ԿԳԿ-ին:

ՀԿԳԿ-ի Նախագահութիւնը բաղկացած է նախագահից և մշտական անդամներից: Թեև ՀԿԳԿ-ի Նախագահը ներկայացուցչական իրավունքներով է ուժաված այլ պետութիւնների վերաբերմամբ, այնուամենայնիվ նրա ֆունկցիաները վաշինշ ունին ընդհանուր հանրապետութեան պրեզիդենտի (նախագահի) ֆունկցիաների հետ, ինչ չափով վոր այս վերջինս միապետի կեղծիքն ու նմանողութիւնն է հանդիսանում: Համառուտական համագործակցութեան իր նախագահութեան ի միջի այլոց տվել է հետևյալ իրավունքները. — Ներքուրժժողկոմի, վորպէս իր ապարատի միջոցով, կենտրոնի և տեղերի ամբողջ աշխատանքի հրահանգչական գործը, ներուսն շնորհելու մասին յեղած գործերի քննութիւնը, կարմիր դրոշակի շքանշանով պարգևատրելու իրավունքը, ինչպէս նաև ժողկոմխորհի վորոշումները հաստատելու և կասեցնելու և ժող-

կումիսիոնի անաջարկութեամբ առանձին ժողովուրդներ նշանակելու իրավունքը:

§ 46. ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԺՈՂՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ ՅԵՎ Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ. ԺՈՂՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ

Դաշնակցային պայմանագրերը կնքելուց հետո Մոսկվայում իրար կողք-կողքի կլինին նաև յերկու ժողովուրդներ. — Միութեան (կամ՝ դաշնակցային) ժողովուրդներ և Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ. ժողովուրդներ: Միութեան ժողովուրդներն, ըստ Մասնամանադրութեան, բաղկացած է նախագահից, յերկու տեղակալից և ժողովրդական 10 Կոմիտարից: Նրանցից հինգը, այն է. — արտաքին գործերինը, ռազմական և ծովային գործերինը, արտաքին առևտրի, ճանապարհների հաղորդակցութեանը և փոստ-հեռագրականը, — ընդհանուր են դաշնակցային բոլոր չորս հանրապետութիւնների համար և տեղային ժողովուրդները զուրկ են այդ կոմիտարիաաներից, սակայն ունեն իրանց կազմի մեջ նրանց լիազոր ներկայացուցիչները՝ խորհրդակցական ձայնով: Այնուհետև գալիս են ժողովրդական ևս հինգ Կոմիտարիա, վորոնք իրանց համապատասխան ժողովրդական Կոմիտարներն ունեն տեղային ժողովուրդներում: Դրանք են. — Բանվորա-Գյուղացիական Տեսչութիւնը, ժողովրդական Տնտեսութեան Գերագույն Խորհուրդը, Աշխատողութեան Պարտականատը և Ֆինանսականութեան: Խորհրդակցական ձայնի իրավունքով նրանց է միանում նաև Պետական Քաղվարչութեան դաշնակցային միավորութեան նախագահը (Պ.Ք.Վ.):

Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հանրապետութեան ժողովուրդներ բաղկացած է նախագահից, նրա տեղակալներից և վճռական ձայնի իրավունքով ժողովրդական 11 Կոմիտարից, վորոնցից հինգը միաժամանակ մտնում են դաշնակցային ժողովուրդների մեջ, այն է. — Բանա-Գյուղ. Տեսչութիւնը,

ժողանախորհը, Աշխատողութեան, Պարտականատը, Ֆինանսականութեան և վեց ժողովուրդ, վորոնք իրանց համապատասխան ժողովուրդները չունեն դաշնակցային ժողովուրդների մեջ: Դրանք են. — Ներքգործ ժողովուրդը, Արդ. ժողովուրդը, Սոց. ցարդ ժողովուրդը, Լուս. ժողովուրդը, Հող. ժողովուրդը և Առ. ժողովուրդը: Դրանց թվին պետք է վերագրել խորհրդակցական ձայնի իրավունքով նաև Հենարոնական Վիճակագրական վարչութեան վարիչին:

§ 47. ՎՈՐՊԵՍԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԱՐՆԵՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Համաձայն որենքի բովանդակութեան, դաշնակցային ժողովուրդների և Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ. ժողովուրդների բնավորութիւնները փոքր ինչ այլ են: Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ. ժողովուրդներն և պատկանում գործերի ընդհանուր վարչութիւնը (հոդ. 36), նա հրատարակում է ղեկընդունող, կարգադրութիւններ, հրահանգներ և ձեռք է առնում անհրաժեշտ բոլոր միջոցները պետական կյանքին կանոնավոր և արագ ընթացք տալու համար (հոդ. 38): Այսպիսով Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ. Հանրապետութեան ԺԿԽ-ին վերապատկած է վոչ միայն գործադիր կամ վարչական, այլ և որենադրական իշխանութիւն: Թեև ԺԿԽ-որի բոլոր խոշոր և ընդհանուր քաղաքական նշանակութիւն ունեցող վորոշումները ներկայացվում են ՀԿԳ-ին՝ ի քննութիւն և ի հաստատութիւն, սակայն և այդ առարկեզում այն միջոցները, վորոնք կարող են անհապաղ գործադրութեան, կարող են կենսա-գործվել անմիջականորեն ժողովուրդների կողմից (հոդ. 41, ծանոթութիւն):

Դաշնակցային ժողովուրդների վերաբերմամբ դաշնակցային պայմանագրով ընդունված Մասնամանադրութեան մեջ առված է, վոր դա — Միութեան գործադիր և կարգադրիչ մարմինն է, սակայն իրականում նա նույն ընույթն է

ուսնենալու, ինչ վոր Ռ. Ս. Ֆ. Ս. Հանրապետութեան
Ժողկոմիտորհը:

§ 48. ԺՈՂԿՈՄՍՈՐԶԻ ՅԵՎ ԿԵՆՏՐՈՐԾԿՈՍԻ
ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ԺԿԽ-ն ամբողջապէս պատասխանատու յէ ԿԳԿ-ի առջև
(հոդ. 46), վորին և վերապահված ինչպէս Ժողկոմիտորհի
առանձին անդամներին նշանակման և փոխակալութեան, այն-
պէս եւ ամբողջ Ժողկոմիտորհի կազմի նշանակման և փո-
խակալութեան իրավունքը (հոդ. 49 և ծանոթ.): Իր բո-
լոր վորոշումների և վճիռների մասին ԺԿԽ-ը անմիջապէս
հայտնում է Կզկոմին, վորն իրավասու յէ փոխել կամ
կասեցնել Ժողովրդական Կոմիտարների Սորհրդի յարաբան-
չյուն վճիռն ու վորոշումը (հոդ. 39 և 40):

§ 49. ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՄԻՍԱՐԻ (ԺՈՂԿՈՄՍ) ԿՈՋՈՒՄԸ

Ժողովրդական Կոմիտարի (Ժողկոմի) կոչումը պատ-
կանում է բացառապէս Ս. Ս. Հ. Մ.-ի, Ռ. Ս. Ֆ. Ս. Հ.-ն
և ավտոմատ ու դաշնակցային հանրապետութեանց ժողովրդա-
կան կոմիտարների խորհրդի անդամներին, վորոնք այդ
հանրապետութեանների բնոյճանուր գործերն են վարում
և խորհրդային իշխանութեան վնչ մի այլ ներկայացուց-
չի, ինչպէս կենտրոնում, այնպէս եւ տեղերում, այդ
իրավունքը վերապահված լինել չի կարող (հոդ. 48):

§ 50. ԻՆՉՊԻՍԻ ԿՍԶՍՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴ-
ԴԱԿԱՆ ԿՈՄԻՍԱՐԻԱՏԸ

Ժողովրդական Կոմիտարիատը բաղկացած է ժողովրդ-
ական կոմիտարից և նրան կից կազմված կոլլեկտիւց՝
նրա Ժողկոմի նախագահութեամբ: Ռազմական Կոմիտա-

րիատում կոլլեկտիւ յէ կազմում Հեղափոխական Զինվո-
րական Սորհուրդը (ՀԶՍ), վորի մեջ և մտնում նաեւ գր-
խափոր հրամանատարը, ոգտելով հասուկ իրավունքներով
սարաակական խնդիրներում: Ժողովրդական Կոմիտարը
կարող է մեն-մենակ հանել իր վորոշումները, սակայն իր
վորոշումների մասին նա տեղեկացնում է կոլլեկտիւին:
Կոլլեկտիւն, անհամաձայնութեան դեպքում, կարող է, ինչ-
պէս նաեւ նրա առանձին անդամները, բողոքել այդ վո-
րոշման դեմ Ժողկոմիտորհին, կամ Կզկոմի նախագահու-
թեանը, ըստ վորում այդ բողոքն այնուամենայնիվ չէ
կասեցնում վորոշման կիրարկումը Այդ կանոնն ստեղծված
է նրա համար, վոր ստրաձայնութեանների հետեւանալով
չկասեցվի անհետաձգելի վորոշումների կենսագործումը:
Բողոքները քննվում են անհապաղ և անմիջապէս:

§ 51. ԻՆՉ ՖՈՒՆԿՑԻԱՆԵՐ ՈՒՆԻՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱ-
ԿԱՆ ԿՈՄԻՍԱՐԻԱՏՆԵՐԸ

Ժողկոմատների բաժանումը՝ դաշնակցայինների և
տեղայինների արդեն բերված է, ինչպէս նաեւ հիշատակ-
ված է նրանց բնոյճանուր թիվը: Սահմանադրութեան
բնոյճանուր հաստատել է 17 Ժողովրդական Կոմիտար և
գրանով, հարկով, չի նախորդել նրանց թիվն առ միշտ,
վորովհետեւ նմանորինակ փոփոխումները կախված են
կենսագործկոմից (հոդ. 49, կետ 1): Այժմ մնացել է 16
Ժողկոմատ:

1) Արտաքին գործերի Ժողովրդական Կոմիտարիատը
վարում է Ռ. Ս. Ֆ. Ս. Հանրապետութեան արտաքին քա-
ղաքականութեանը:

2) Ռազմական և Ծովային գործերի Ժողկոմատը
անորինում է ցամաքի և ծովային ուղեւորական ուժերը,
նրան կից կոլլեկտիւ փոխարեն կազմված է Ռազմահե-
ղափոխական Սորհուրդ:

3) Արտաքին առևտրի ժողկոմատը անորինում է զըլ-
խավորապես արտաքին առևտրի մենաշնորհը:

4) Հաղորդակցության ճանապարհների ժողկոմատը
անորինում է յերկաթուղիները և այլ ճանապարհները:

5) Փուտ-Հեռագրական ժողկոմատը անորինում է
փոստը, հեռագիրը և ընդհանրապես «կապի» գործը ըո-
վանդակ պետության մեջ:

6) Աշխատանքի ժողկոմատը հսկում է աշխատանքի
շահերի պահպանության և բանվոր դասակարգի ներկայա-
ցուցիչներին անմիջականորեն կապում է բանվոր-գյու-
ղացիական կառավարության հետ: Սոցիալական ապահո-
վագրությունն էս յենթակա յե նրան:

7) Բանվոր-Գյուղացիական տեսչության ժողկոմատը
պետական տնտեսության բոլոր ճյուղերի վերապատկիչն
ու հսկողն է, իսկ Ռուսաստանի Կոմ. Կուսակցության
XII-րդ համագումարի վորոշմամբ, նաև վարչականության
կազմակերպողը:

8) Ֆինասական գործերի ժողկոմատը ղեկավարում է
Խորհրդային Հանրապետության գրամական մասը, այդ
թվում նաև պետականացված բոլոր բանկերն ու հարկերը:

9) Պարենավորման ժողկոմատը յեղել է հայթայթման
ժողկոմատ, վորովհետև նա վարում էր պարենի և մանու-
ֆակտուրայի փոխանակության գործը իսկ հետագայում
դանձում էր պարենհարկը: Այժմ նրա գործունեյությունը
կրճատվում է և նա Ֆինժողկոմատի հետ միաձուլվելու
նախորդակին է:

10) Ներքին Գործերի ժողկոմատը անորինում է Ռ.
Ս. Ֆ. Խ. Հանրապետության ներքին կարգն ու կանոնը,
ինչպես նաև պահպանում է բոլոր կապերը անդամ խոր-
հուրդների հետ, վորպես Կզկոմի գործադիր մարմին:

11) Արդարադատության ժողկոմատը հսկում է ար-
դարադատության ճշգրիտ կատարման, որենադրական աշ-
խատանքի ընթացքին և Խորհրդային հանրապետության

մեջ տիրող որինականության: Արդժողկոմը միաժամանակ
և Հանրապետության Գատախապն է:

12) Սոցիալական ապահովության ժողկոմատն առաջ-
ներում կոչվում էր Խնամատարության ժողկոմատ: Նրա
խնդիրն է այժմ բանակի հաշմանդամների կյանքում սոցիա-
լական ապահովության կիրարկումն, ոգնության կազմա-
կերպումն արհավերքների պահին և այլն:

13) Լուսավորության ժողկոմատը անորինում է ժո-
ղովրդական կրթության (գալրոցական և արտագալրոցական)
գործը, թատրոնն ու գեղարվեստը և այլն:

14) Ազգությունների ժողկոմատը Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հան-
րապետության տերրիտորիայի վրա ապրող առանձին
ազգությունների շահերի ներկայացուցիչն է հանդիսանում,
սակայն այժմ, Ազգության Խորհրդի սահմանումով նա վե-
րացված է (տես § 43):

15) Հողագործության ժողկոմատը հսկում է հողի և
անտառի մասին հրատարակված գեկրեաների կատարման
և կիրարկման, ինչպես նաև հողագործության և ընդհանրա-
պես գյուղատնտեսության և անտառային տնտեսության
զարգացման:

16) Առողջապահության ժողկոմատը ղեկավարում է
Խորհրդային Հանրապետության ամբողջ բժշկա-սանիտա-
րական գործը, բացառություն հանելով նաև ուղիմա և
գալրոցասանիտարական գործը (հոդ. 42):

17) Ժողովրդական Տնտեսության Գերագույն Խոր-
հուրդը հավասարեցված է ժողովրդական կոմիտարիատնե-
րին և նրան է հանձնված այժմ արդյունաբերության
կազմակերպման աշխատանքը:

Սամանադրությունը չէ թվարկում այն բոլոր գործե-
րը, վոր յենթական յեն յուրաքանչյուր կոմիտարիատին
առանձնապես, այլ իսկ սահմանավակվում է նրանց անուն-
ների թվարկությամբ, թույնելով նրանց գործունեյություն-
ների բաժանումը առանձին կոմիտարիատների միջև կա-

տարվի այդ նպատակով կազմված հասուկ կանոնադրությունները միջոցով:

§ 52. ՈՒՄ ՅԵՎ ԻՆՁ ԿԱՐԳՈՎ ՊԵՏՔ Ե ԲՈՂՈՒՔԵԼ ԺՈՂԿՈՍԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԴԵՍ

Ժողովրդական Կոմիտարի, ինչպես միաձայն, այնպես ել Կոլլեգիայի հետ միատեղ կատարված գործողությունները դեմ բողոքներ պետք է ներկայացնել Ժողովրդական Կոմիտարիներին թորհրդին կամ ԿԳԿ-ի նախագահության: Ժողովուրդի գործողությունների դեմ կա թույլատրվում է բողոքել ԿԳԿ-ին (հոդ. 46 և 47):

§ 53. ԻՆՁՊԻՍԻ ԳՈՐԾԵՐ ԵՆ ՅԵՆԹԱԿԱ ՇԿԳԻ ՅԵՎ ՇԱՄԱՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՏՆՈՐԻՆՈՒԹՅԱՆ

Սահմանադրությունը հաստատում է, վոր համագումարի բացակայության պահին իշխանությունը բովանդակամբողջությունը պատկանում է ՀԳԿ-ին: Այս կանոնից միակ բացառությունն այն է, վոր սահմանադրության հիմնական սկզբունքները սահմանվում, լրացվում և փոփոխվում են բացառապես համագումարի կողմից և վոր միայն համագումարին է իրավունք տված հաստատել հաշտության պայմանագրերը (հոդ. 51), սակայն Սահմանադրությունը ընդհանրապես փոխել կարող է նաև Հ. Կ. Գ. Կոմիտեն, իսկ հաշտության պայմանագրի հաստատումն թույլատրելի չէ նաև Կենսագործկոմում, յեթե հարավորություն չկա համագումար հրավիրելու (հոդ. 52):

Ս. Խ. Հ. Միությունը պաշտակցային պայմանագրի վերաբերմամբ պայմանագրի մեջ հասուկ հոգված կա այն մասին, թե նրա մեջ փոփոխումներ կատարելու իրավունքը պատկանում է բացառապես միությունական համագումարին:

Ըստ ընդհանուր կանոնի, համագումարական նշանակություն ունեցող բոլոր խնդիրների լուծման իրավունքը պատկանում է Համագումարական Համագումարին և Հ. Կ. Գ. Կոմիտեին, սակայն՝ զրանից զատ նրանց անորինություն են վերապահվում և այն բոլոր խնդիրները, վորնեց մասին նրանք իրանց անորինությունն անհրաժեշտ կգտան: Ուրիշ խոսքով, Համագում. Համագ. և Հ. Կ. Գ. Կոմիտեն իրանց քննություն և անորինություն յենթակա կարող են համարել յուրաքանչյուր խնդիր (հոդ. 42 և 50). միակ սահմանափակումն այդ տեսակետից, զա պաշտակցային պայմանագրին է, վորն այդ փունկցիաների մեծագույն մասը վերապահում է միությունը:

§ 54. ԻՆՁ ԲԱՆ Ե «ՍՏՈ»-Ն (ԱՊԻ)

«ՍՏՈ»-ն (ԱՊԽ-ը), կամ Աշխատանքի և Պաշտպանության Խորհուրդը, մի հանձնաժողով է Ժողովուրդի նախագահը, նրա տեղակալները, նշանակված Ժողովուրդի կողմից և հետևյալ ժողովները. — ազգական գործերի, Ժողովանության, Աշխատողների, ծանապարհների, Հողագործության, Պարենավորման, Բան-գյուղատեսչության, Ֆինանսների և Արտառվարի, մեկ ներկայացուցիչ Հ. Կ. Ս. Մ. Թորհրդից (ВЦЧК) իսկ Խորհրդակցական ձայնով Կենսավիճակի կառավարիչը: ՍՏՈ-ի անդամներն ունեն իրանց տեղակալները՝ ՍՏՈ-ի վավերացմամբ:

ՍՏՈ-ին է պատկանում գերատեսչությունների (ведомства) համաձայնեցում և ուժեղացումը՝ յերկրի պաշտպանության և տնտեսական շինարարության ասպարեզում, ինչպես նաև տնտեսական քաղաքականության դեկավարությունը: ՍՏՈ-ն վորոշումներ և կարգադրություններ է հրատարակում, վորոնք պարտադիր է բոլոր գերատեսչությունների համար: Այդ վորոշումներն ու կարգա-

դրությունները կասեցնել կամ փոխել կարող է ժողկոմ-
խորհրդը կամ Կենտրոնական ՍՏՈ-յին կից գոյություն ունի
լնդհանուր պլանային հանձնաժողով, վորի նպատակն է
մշակել համապետական բյուջեն, համաձայնեցնել անտե-
սական կոմիտարիատների պլաններն ու ծրագրերը, ինչպես
նաև՝ հսկել ընդհանուր պլանի ճշգրիտ կատարման: Այս ալն
ֆունկցիաներն են, վոր սկզբում նշանակված էլին ժո-
ղովրդական Տնտեսության Գերագույն Խորհրդին:

§ 55. ԻՆՉ ԲԱՆ Ե ՓՈՔՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԵ ԿԱՄ՝ ՓՈՔՐ ԺՈՂԿՈՍԽՈՐՀԸ

Նախապես դա յեղել է ժողկոմխորհին կից մի հան-
ձնաժողով՝ խնդիրների նախադատարասության և մանրա-
մասն մշակման համար: Սակայն այդ խնդիրների միաձայն
վորոշման և բողոքների բացակայության դեպքում ժո-
ղկոմխորհի նախագահը կարող էր այդ վորոշումները ստո-
րագրել ժողկոմխորհի կողմից և նրա անունից: Ներկա-
յումս փոքր Խորհուրդը բաղկացած է նախագահից և հե-
տևյալ գերատեսչութանց ներկայացուցիչ՝ անդամներից. —
Արդժողկոմ, Ֆինժողկոմ, Բանդյուղատեսչություն և յեր-
կու հոգի՝ անկախ վոր և է գերատեսչությունից, նշանակ-
ված ժողկոմխորհի կողմից: Ներկայումս այնպեղ կենտրո-
նացված են նախահաշվային հաշվացումները, որենսդրա-
կան նախագծերի մշակումը և ժողկոմխորհի ու փոքր
խորհրդի վորոշումների կատարման հսկողությունը: Նրա
խնդիրն է — ժողկոմխորհի աշխատանքների բեռնաթափումն
և նրա աշխատանքների նախադատարասությանը:

§ 56. ԻՆՉ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐՈՎ Ե ՈՒՅՎԱԾ Ս. Խ. Հ. Մ-Ն Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ-Ի ՎԵՐԱԲԵՐՄԱՄԲ

Միության անորինության են պատկանում, հանձնա-
նրա համալուծարի, ԿԳԿումի, ինչպես նաև՝ նրա ժողկոմ-

խորհի, համաձայն դաշնակցային սահմանադրության,
հետևյալ խնդիրները. —

1) Միության ներկայացուցչությունը միջադպին
հարաբերությունների մեջ են հետևաբար, (վերանում դաշ-
նակցային հանրապետությունների, ինչպես փոխադարձ,
այնպես էլ արտասահմանյան առանձին ներկայացուցչու-
թյունները):

2) Միության արտաքին սահմանների փոփոխումն:

3) Միության կազմի մեջ նոր հանրապետություն-
ներ ընդունելու պայմանագրերի կնքումն:

4) Պատերազմ հայտարարելն ու հաշտության կնքելը:

5) Ներքին և արտաքին փոխառություններ կնքելը:

6) Միջադպին պայմանագրերի հաստատումն:

7) Արտաքին առևտրի ղեկավարությունն ու ներքին
առևտրի սիստեմի սահմանումն:

8) Միության բովանդակ ժողովրդական անտեսու-
թյան ընդհանուր պլանի և հիմունքների սահմանումն, ինչ-
պես նաև ամեն տեսակի կոնցեսիոն պայմաններ կապելը:

9) Փոխադրական և փոստ-հեռագրական գործի ղեկա-
վարությունը:

10) ՍկզՄ-ի ռազմական ուժերի կազմակերպումն ու
ղեկավարությունը:

11) Միասնական բյուջեյի հաստատումն, հեշյուն
դրամի, թղթադրամի և վարկային սիստեմի սահմանումն,
ինչպես նաև համամիությունական, հանրապետական և
տեղային հարկերի սիստեմի սահմանումն:

12) Հոգաբարձանության և հողագտագործման ընդհա-
նուր սկզբունքների սահմանումն, ինչպես նաև՝ կարգա-
վորումն յերկրի խորքերից, անտառներից և ջրերից սզ-
ավելու խնդրի միության բովանդակ տարածության վրա
և նրա հետ կապված:

13) Միությունական ընդհանուր որենսդրությունը
կազմականների վերաբերմամբ:

14) Դատակազմության և դատավարության հիմունք-

ների սահմանումն, ինչպես նաև միությունական քաղաքացիական և քրեական որենադրությունը:

15) Աշխատանքի հիմնական որենադրություն:

16) Ժողովրդական լուսավորության ընդհանուր սկզբունքների սահմանումն:

17) Ընդհանուր միջոցների սահմանումն՝ ժողովրդական առողջության պահպանության առաջարկությամբ:

18) Չափ ու կշիռ սիրտեմի սահմանումն:

19) Միությունական վիճակադրության կազմակերպումն:

20) Հիմնական որենադրությունը գաղնակցային քաղաքականության առաջարկությամբ՝ ստարերկրացիների իրավունքների նկատմամբ:

21) Ընդհանուր ներման իրավունքը, և—

22) Ինչպես արդեն վերևում հիշատակված եր—գաղնակցային հանրապետությունների խորհուրդների համագումարների, Կենսագործկոմների և Ժողովամիտրոնների այն վարչությունների կառուցումն ու բեկումն, վերոնք խախտում են գաղնակցային պայմանագիրը: Իրա հետ միասին. լուծումն ու հարթումն այն վիճելի հարցերի և խնդիրների, վերոնք ծագում են գաղնակցային հանրապետությունների միջև:

Պետք է, սակայն, ավելացնել, վոր կենսարոնացված այս ֆունկցիաների շրջանն, ըստ պայմանագրերի, կարող է ընդհարձակվել լսի խորհուրդների միությունական համագումարի կողմից:

§ 57. ՆԵՐԿԱՅՈՒՄՍ ԻՆՉ ԽՆԴԻՐՆԵՐ ԵՆ ՅԵՆԹԱԿԱ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԻ ՀԱՄԱՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՅԵՎ ՀԿԳՎՈՄԻՆ

Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հանրապետության Սահմանադրության 49-րդ հոդվածը ասում է, վոր Համառուտական Համագումարին և (նրա բացակայության պահին) ՀԿԳՎՈՄԻՆ յեն—

թակա յեն համապետական նշանակություն ունեցող բոլոր խնդիրները: Այժմ այստեղ կարելի յե ավելացնել, թե, բացառությամբ այն բոլոր խնդիրների, վորոնք հիշատակվել են նախորդ հոդվածում, վորպես խնդիրներ, վորոնց անորինությունը վերադրված է ՍԽՀՄիության: Սակայն 48-դ հոդվածը տալիս է նաև որինակային թվարկումն այն խնդիրների, վորոնք յենթակա յեն ԿԳՎՈՄԻ և Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ-ի անորինության, այն ծանոթությամբ միայն, վոր «վերահիշյալ խնդիրներից զատ թե Համագումարը և թե ՀԿԳՎ-ն իրանց անորինության յենթակա կարող են համարել և ամեն մի այլ խնդիր», հարկավ, ի բաց առյալ այն հարցերը, վորոնք անցել են Ս. Խ. Հ. Միության անորինության: Այսպիսով, ՍԽՀՄիության Համագումարն ու ԿԳՎՈՄԻ իրանց իրավասության սահմաններն ընդլայնել չեն կարող՝ առանց Սահմանադրության փոփոխման, մինչդեռ՝ Համառուտական Համագումարն ու ՀԿԳՎՈՄԻ այդ տեսակետից տեղերի վերաբերմամբ անսահմանափակ են:

Ստորե տալիս ենք թվարկումն այն խնդիրների, վորոնք յենթակա են Համառուտական Կենսագործկոմի և Համագումարի անորինության և այժմ Միությանական Սահմանադրության հաստատմամբ փոփոխված են:

Այդ խնդիրներն են.—

1) Սահմանադրության հաստատումն, փոփոխումն և լրացումն:

2) Արտաքին քաղաքականության ընդհանուր ղեկավարություն:

3) Սահմանների վարչությունն ու փոփոխումն, Հանրապետության տերիտորիայի հատկացումն կամ հատկացումն նրան պատկանող իրավունքների:

4) Հանրապետության կազմի մեջ նոր անդամներ (հանրապետություններ) ընդունելու կամ նրանց այդ կազմից հեռանալու իրավունքի ճանաչումն:

5) Շրջանային խորհրդային միությունների սահման—

ների և իրավասութեանց վերջումն, ինչպէս նաեւ նրանց մեջ ծագող վեճերի լուծումն:

6) Հանրապետութեան տերիտորիայի ընդհանուր վարչական բաժանումն և հաստատումն շրջանային միավորութեաններ:

7) Հաստատումն և փոփոխումն չափ ու կշիռի և զրամական սխառմի խորհրդային Հանրապետութեան տերիտորիայի վրա:

8) Պատերազմ հայտարարելն ու հաշտութեան կնքումն, փոխառութեաններ կայացնելն, ինչպէս նաեւ մաքսային և այլ տնտեսական պայմանագրերի ու ֆինանսական համաձայնութեաններ կնքումն:

9) Խորհրդային Հանրապետութեան բյուջէի հաստատումն:

10) Համապետական հարկերի և պարհակների նշանակումն:

11) Զինված ուժերի կազմակերպման հիմունքների սահմանումն:

12) Համապետական որենադրութեանը, — դատակազմութեանը, դատաւարութեանը, քաղաքացիական և քրեական որենադրութեանը և այլն:

13) Ընդհանուր և մասնակի ներման իրավունքը:

§ 58. Ո՛Վ Ե ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄ Ռ.Ս.Ֆ.Խ.Հ. ՈՐԵՆՔՆԵՐԸ

Խորհրդային Սահմանադրութեամբ իրավունքը չէ բաժանվում յերեք մասի. — որենադրական, զործադիր և դատական: Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հանրապետութեան մեջ իշխանութեանը մեկ է և թույլատրվում է խնդիրների լոկ տեխնիքական ստորաբաժանումն: Որենքները հրատարակում են Համագումարն ու ՀԿԳ-ն, սակայն և ժողովուրդի ղեկընդունող, թեև կարող են կասեցվել և վերացվել ՀԿԳ-կամի կողմից, այնուամենայնիվ մինչ այդ վերացումն ու

ընկալան ույժ ունեն: Իրանց անորինութեան շրջանում պարտադիր են նաեւ ՍՏՈ՝-ի և առանձին ժողովմասների վերջումները: Տեղային Գործկոմներն ու Քաղխորհուրդներն ևս կարող են պարտադիր վերջումներ հրատարակել տեղական շահերի սահմաններում, չհակասելով կենտրոնական որենքներին:

§ 59. Ո՛Վ Ե ԳՈՐԾԱԴՐՈՒՄ ՈՐԵՆՔՆԵՐԸ

Որենքները զործադրում և խորհրդային ամբողջ ապարատը, ինչպէս կենտրոնականը, այնպէս և տեղայինը, իսկ կիրառում և հսկում է նրանց գաղտնական հատուկ իշխանութեանը՝ ի գեմա կենտրոնական տոմսին դատարանի և տեղական «բանվորա-դյուրացիական դատարանները»: Կենտրոնում գոյութեան տնի միասնական Գերագույն Դատարան, իսկ տեղերում նահանգային և մուկովրդական դատարաններ, բացի այդ նաեւ տեղային զինվորական և ռազմա-փոխադրական դատարաններ:

§ 60. Ի՛ՆՉ ԴԵՐ Ե ՊԱՏԿԱՆՈՒՄ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ

ՌՍՖՍՀ Սահմանադրութեան մեջ գերագույն դատարանի մասին չէ խոսվում, սակայն, իրականում ՌՍՖՍՀ տերիտորիայի վրա 1923 թվի հունվարից կազմակերպված և Հանրապետութեան Գերագույն Դատարանը հետևյալ կազմով, — նախագահ, տեղակալ և 4 կուլեգիա. 1 և 2 կուլեգիաները քաղաքացիական և քրեական գործերի համարեն՝ ՌՍՖՍՀ Հանրապետութեան բոլոր գաղտնական և զինվորական արիւրանալների գործերի վերահսկողութեան ներպատակով (վճարեկ և հսկողութեան կարգով), 3-րդը — Քրեական-Դատական կուլեգիա՝ քրեական կարևորագույն գործերի լուծման համար և 4-րդ — Քաղաքացիական-Դատական կուլեգիա՝ խորհրդային կենտրոնական իշխանու-

թյան հետ հայցերի գործը լուծելու համար: Գերագույն Դատարանին կից գոյություն ունի Կարգապահական Կոլլեգիա: Դատական իշխանությունը այդորինակ կենտրոնացումն անհրաժեշտ դառավ անտեսական «նահանջի» պահից՝ որենքների միատեսակ կիրառման տեսակետից:

V

ՌՍՖՍՀ-Ն ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՐԳԻ ՑԵՎ ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐ- ՊՈՒԹՅՈՒՆԸ

§ 61. ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆ ԻՆԶ- ՊԵՍ ԵՐ ԶԵՎԱՎՈՐՎՈՒՄ ԸՍՏ ՏԵՐՐԻՏՈՐԻԱՅԻ

Սկզբում ՌՍՖՍՀ-ն ընդգրկում էր արտաքին թշնամուց ազատագրված յարական Ռուսաստանի ամբողջ տարածությունը, վերջինս պատմականորեն արված մի փաստ: 1918 թվին, յերբ վերջինս ինքնորեն պետություններ, Ռուսաստանից անջատվեցին Լեհաստանը, Ֆինլանդիան, Եստոնիան ու Լատվիան և ստացան քաղաքական անկախություն՝ համաձայն ինքնորոշման սկզբունքի և խորհրդային Ռուսաստանի համաձայնությունը, — այդ տերիտորիան սահմանափակվեց: Միաժամանակ, նույն այդ սահմանների մեջ, աստիճանաբար առաջ են գալիս մի շարք դաշնակցային կամ ինքնորեն հանրապետություններ, ինքնորեն շրջաններ և աշխատանքային կոմունաներ, վերոնք ավել կամ պակաս սերտ կապերով կապված են ՌՍՖՍՀ Հանրապետությանը ֆեդերացիայի սկզբունքներով: Ներկայումս ՌՍՖՍՀ-ն ընդգրկում է Ռուսաստանի հախկին սահմանները, բացառությամբ նրանից անջատված ինքնորեն բուրժուական պետությունների, ինչպես նաև Բելուուսիայի, Ուկրաինայի և Անդրկովկասի դաշնակցային հանրապետությունների: 1922 թվի դեկտեմբերի 30-ի

դաշնակցային պայմանագրի համաձայն ՌՍՖՍՀ-ն, Բելուսուսիայի ՄԽՀ-ն, Ուկրաինայի ՄԽՀ-ն և Մեղրկովկասյան ՄՖՍՀ-ն հանրապետություն (Ադրբեջանը, Հայաստանը և Վրաստանը), ինչպես մենք արգեն տեսանք, կազմում են դաշնակցային մեկ Հանրապետություն, վերի անվան մեջ «Ռուսաստան» խոսքն արգեն իսկ բացակայում է, այն և ՄԽՀ Միություն: Այդ միությունից դուրս են մնացել առայժմ խորհրդային ժողովրդական հեռկալ հանրապետությունները. — Բուխարան (ներկայումս՝ Նույնպես սոցիալիստական խորհրդային հանրապետություն) և Խորեզման:

§ 62. ԱՅՌ ՏԵՐՐԻՏՈՐԻԱՅԻ ՎՐԱ ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ԻՆՉՊԵՍ Ե ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՎԱԾ

Նա կազմակերպված է խորհուրդների սխառմով, այսինքն. —

1) Իշխանություն ամբողջ կազմի ստորագրող, հիմնական բջիջը՝ բանվորական գյուղացիական և կազակային տեղական, այն է՝ քաղաքային յեւլ գյուղական պատգամավորների խորհուրդներն են, մի խոսքով՝ լսի աշխատավոր բնակչության պատգամավորների խորհուրդները:

2) Ապա զեպի վեր զալիս են խորհուրդների համամագումարները, համագումարներ չլինելու ժամանակ՝ զործկոմներ հետևողական կարգով:

1) Գյուղերում — վոլոստի (ВОЛОСТЬ) համագումարներ:

2) Գավառական համագումարներ, վերանց նկատմամբ կրճատումներ են յենթադրվում՝ զավառական կազմակերպությունները վերացնելու և վոլոստների տերրիտորիան սայնական չափերի հասցնելու իմաստով:

3) Նահանգական համագումարներ:

4) Շրջանային համագումարներ, կամ ինքնավար հանրապետությունների համագումարներ ու շրջանային հա-

մագումարներ և նրանց Կենտրոնական Գործկոմները (ԿԳԿ)

5) Բարձրագույն իշխանություն. —

ա) Համառուսական համագումար և Հ. Կ. Գ. Կ. և

բ) ՄԽՀ Միության համագումար ու Միության Կ.Գ.Կ.

Այս յուրատեսակ, խորհրդային ֆեդերացիան հիմնվում է այն սկզբունքի վրա, վոր իշխանությունը բարձրանում է հետևողականության ու ստորագրողության կարգով, սակայն բարձրագույն իշխանությունը, ընդհանուր կանոնների համաձայն՝ իր լիազորները և ներկայացուցիչները տեղերում չեն ունենում (որինակ՝ նահանգապետներ, վոլոստիկանապետներ), իսկ տեղական խորհրդային իշխանությունը հանդես է գալիս միաժամանակ, վորպես տեղական ինքնուրույն իշխանություն և վորպես կենտրոնի միակ զործադիր իշխանություն:

§ 63. ՎՈՐՆ Ե ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԻ ՖԵԴԵՐԱՅԻԱՅԻ ԵՅՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՌՍՖՍՀ կազմված է մի շարք առանձին ֆեդերալ մասերից: ՌՍՖՍՀ ունի 21 ֆեդերատիվ մաս, այն է՝ Ռուսաստանը, վոր չունի իր հատուկ ինքնավար իշխանությունը, 12 ինքնավար հանրապետություն, 7 ինքնավար շրջան և 2 միացյալ ինքնավար շրջան:

Բոլոր այդ ֆեդերատիվ մասերի ընդհանուր զիծր նրանց ազգային քնույթն է, բացառություն է կազմում հիմնական ու խոշորագույն բջիջը՝ Վելիկուսիան: Բոլոր այդ նախկին այլազգիները, վոր ցարական իշխանության կամքով ուղտանալու էլին մասնված, ներկայումս ազատ ազգեր են և ինքնորոշման հիմունքների վրա ազատ կերպով զարգացնում են իրենց ազգային առանձնահատկությունները: Նրանց ներկայացուցիչները մտնում են ՄԽՀ Մ ազգությունների խորհրդի մեջ:

§ 64. ԻՆՉՈՎ ԵՆ ԲՆՈՐՈՇՎԱԻՄ «ԻՆՔՆԱՎԱՐ ՀԱՆՐԱՊԵ-
ՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ»

Այդ հանրապետություններն ունեն իրենց համագու-
մարները, ԿԳԿ-ներն ու ժողկոմխորհները: Հինգ միացյալ
ժողկոմատներից ու Պետքազմարչությունից զատ՝ գոյու-
թյուն ունեն նաև վեց զուտ տեղական ժողկոմատներ:
Միացյալ ժողկոմատներն ունեն իրենց լիազորները կամ
տեղական ստորագառ ժողկոմները, իսկ տեղական ժո-
ղկոմատները կապ չունեն կենտրոնական ժողկոմխորհի հետ
և պատասխանատու չեն իրենց ԿԳԿ և ապա անմիջապես
ՄԿԳԿ առաջ: Բոլոր ինքնավար հանրապետությունների
ընդհանուր և տեղական ժողկոմատների թիվը հավասար
չէ: 12 ինքնավար հանրապետություններն են՝ Բաշկիրիա-
յի, Թաթարական, Կիրգիզիայի, Թուրքեստանի, Լեռնա-
կանների, Դաղստանի, Ղրիմի, Յակութսկու, Կարելիայի,
Կալմիկների, Վոլգայի մերձափնյա Գերմանական և
Բուրյատ-Մոնղոլական հանրապետությունները:

§ 65. ՎՈՐՈՆՔ ԵՆ «ԻՆՔՆԱՎԱՐ ՇՐՋԱՆՆԵՐԻ» ԱՌԱՆՁՆԱ-
ՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Շրջանները հավասարվում են նահանգների, ունեն
իրենց համագումարները և նրանց բաժինները (տես շա-
րունակությունը): հիմնական առանձնահատուկ գիծը՝
նրանց ազգային բնույթն է:

7 Ինքնավար շրջաններն են՝ Վոտսկու, Մարիյական
(Չերեմիս), Չուվաշական, Կոմիի (Չիրյանսկ), Ուրալական,
Ալթայյայի (Չերկեզիայի) և Չեչենական: Բացի դրանից՝ յերկու
միացյալ ինքնավար հանրապետություն, — Կարարգին-Բալ-
կարական և Կարաչա-Չերքեզական: Դրանցից ամեն մեկի
զուտ և միացյալ գործկոմը, ժորն ընտրվում են հավա-

սար հիմքերով, առաջին դեպքում՝ Կարարգին և Բալկա-
կարիան, իսկ յերկրորդ դեպքում՝ Կարաչան և Չեր-
քեզիան: Բոլոր այդ շրջաններն անմիջականորեն կապված
են Մոսկվային և յենթարկվում են ՄԿԳԿ:

VI.

ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՏԵՂԵՐՈՒՄ ՅԵՎ, ՏԵՂԱ- ԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

§ 66. ՎՈՐՆ Ե ՇԻՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ (ԶԵՄՍՏՎՈ) ՅԵՎ
ՏԵՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Խնքնավարությունը (գեմատություն կամ քաղաքի) տեղերում բնորոշ մի հիմնարկություն էր, վորին կենտրոնից հանձնարարված (պատվիրված) էյին լինում այս կամ այն սահմանափակ և համարյա բացառապես անտեսական բնույթ կրող գործերը: Վորպես իշխանություն տեղերում հանդես էյին գալիս կենտրոնից նշանակված կենտրոնական իշխանության ներկայացուցիչները (հաճանգապետներ և նման պաշտոնյաներ), վորոնց պարտականությունն էր ի միջի այլոց՝ հսկողություն ունենալ տեղական ինքնավարության գործունեությունը վրա և վորոնց իրավունք էր վերապահվում նրա վորոշումները փոխելու կամ գոնե կասեցնելու:

Խորհրդային իշխանությունը տեղերում՝ աշխատավորների կողմից բնորոշված իշխանությունն է, վոր միացնում է թե տեղական ինքնավարությունը, ավելի ճիշտն առած՝ տեղական իշխանությունը և թե կենտրոնի միակ գործադիր իշխանությունը տեղում, ինչպես տաված է 62 կետում:

§ 67. ՈՒՄ Ե ՊԱՏԿԱՆՈՒՄ ՏԵՂԵՐՈՒՄ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Խորհրդային իշխանությունը տեղերում պատկանում է պատգամավորների խորհուրդներին քաղաքներում և գյուղերում և խորհուրդների նամագումարներին վորտանություն, գաղառներում (ռայոնական), հաճանգներում (շրջանային) և ուր շրջան է հիմնված՝ շրջաններում, իսկ համագումարներ չլինելու ժամանակամիջոցում՝ նրանց կողմից բնորոշված գործկոմիներին:

§ 68. ՎՈՐՆ Ե ՀԱՍԱԳՈՒՄԱՐԻ ՅԵՎ ԽՈՐՀՐԴԻ ՏԱՐԲԵ-
ՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Խորհուրդների պատգամավորները (քաղաքային և գյուղական) բնորոշվում են վորոշ ժամանակով, այն է՝ մեկ տարով և նույն կազմով հավաքվում են ամբողջ այդ ժամանակամիջոցի ընթացքում, չեթե միայն հեռ չեն կանչված և կամ թեկնածուներով փոխարինված:

Համագումարների պատգամավորներն բնորոշվում են տվյալ համագումարի համար և ամեն անգամ նորից են բնորոշվում: Նրան համեմատ ել տարրեր է գործադիր կոմիտեյի դերը, հայած թե ում կողմից և նա բնորոշված՝ խորհրդի, թե համագումարի:

§ 69. ՌԵՑԶՄ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԻՆՉՊԵՍ Ե ԲԱԺԱՆՈՒՄ
ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ՄԻՋԵՎ

Սահմանադրությունը բաժանում է տեղական իշխանությունը բառ ստորագատություն կարգի: Սահմանադրությունն այն յեղակեան ունի, թե իշխանություն ստորագատ ընթացք սկսվում է իշխանության լիակատար իրավունքից,

քանի այդ իրավունքը սահմանափակված չէ հաստի վորոշումով հոգուտ ավելի բարձր բշխել՝ «թույլատրվում է այն, ինչ վերացված չի»։ «Իր իրավասության սահմաններում խորհուրդը և կամ վորոշ գեպքերում, ընտրողների ընդհանուր ժողովը՝ ամենաբարձր իշխանությունն և տրվյալ սահմաններում»։

Այս ընդհանուր դրությունից յեկնելով ամեն մի խորհրդի և ամեն մի տեղական համագումարի գործունեությունն մեջ մտնում են՝

ա) «Խորհրդային իշխանության համապատասխան բարձրագույն մարմինների բոլոր վորոշումների կիրառումը կյանքում» (գործադիր իշխանություն)։

բ) «Տվյալ տերրիտորիայի կուլտուրական և անտեսական դրությունը բարձրացնելու համար՝ բոլոր միջոցների ձեռք առնելը» (ընդհանուր—վարչական իշխանություն)։

գ) «Տեղական բնույթ կրող բոլոր խնդիրների լուծումը», այդ թվում և տեղական պարտադիր վորոշումները (տեղական ինքնավարություն բառիս լայն իմաստով)։

դ) «Խորհրդային ամբողջ գործունեությունն միավորումը տվյալ տերրիտորիայի սահմաններում, այն է՝ բոլոր առանձին մարմինների և առանձին ինքնուրույն գերատեսչությունների ներկայացուցիչների միասնական տեղական իշխանության բերելը՝ իրագործելով այդպիսով, թե գործունեությունն համաձայնումը և թե ընդհանուր վերահսկողությունը»։

§ 70. ՎՈՐՈՆՔ ԵՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ «ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ» ՄԱՐՄՆԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԸ «ՍՏՈՐԱԴԱՍ» (ՏԵՂԱԿԱՆ) ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Մենք արգեն տեսանք, վոր «բարձրագույն» և «ստորագույն» մարմին անունները ճշտորեն ու ստույգ կերպով չեն արտահայտում խորհրդային իշխանության կազմակեր-

պության իմաստը։ Բարձրագույն կոչվում է այն միավորումը, վոր ավելի լայն և ստորագույն կամ տեղական միավորումների նկատմամբ։ Այս պատճառով շրջանային համագումարները, այնտեղ, ուր նրանք գույություն ունեն և նրանց գործադիր կոմիտեները, վերստուգման ու հսկողության իրավունքն ունեն ավյալ շրջանի հաճանգական և կամ նրանց փոխարինող ոկրուզի բոլոր խորհուրդների ու համագումարների վրա, տվյալ հաճանգի բոլոր խորհուրդների ու համագումարների վրա, բացառությամբ այն հուրդների ու համագումարների վրա, բացառության թիվը 10,000 հոգուց բարձր է։ Գավառական համագումարներն ու նրանց գործադիր կոմիտեները վերստուգման իրավունք ունեն գավառի բոլոր այն համագումարների նկատմամբ, վոր մտնում են գավառական համագումարի կազմի մեջ, ինչպես և վոլոստի համագումարներն ու գործկոմիտեները՝ վոլոստի բոլոր գյուղական խորհուրդների նկատմամբ։ Իրեն ռայոնի շրջանում այս կամ այն խորհրդի վորոշումը վերացնելիս՝ շրջանային և հաճանգական համագումարներն ու նրանց գործադիր կոմիտեները տեղեկացնում են այդ մասին կենտրոնական իշխանությունը։

§ 71. ՎՈՐՈՆՔ ԵՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ «ՍՏՈՐԱԴԱՍ» (ՏԵՂԱԿԱՆ) ՄԱՐՄՆԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԸ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ՄԱՐՄՆԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Խորհրդային ստորագույն մարմինը նույն կարգով իրավունք ունի խորհրդային բարձրագույն մարմինն զանգառովելու։

Նույն այդ կարգով և մասնավոր մարդիկ զանգառ են ներկայացնում վոլոստի համագումարին՝ գյուղական խորհրդի վորոշումների դեմ, գավառական համագումարին՝ վոլոստի համագումարի և վոլոստի գործադիր կոմիտեի վորոշումների դեմ և այլն։

§ 72. ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՆ ԻՆՁ ԿԱՐԳՈՎ ԵՆ ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄ ԻՐԵՆՑ ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ

Մանամանադրությունն առաջարկում է, վոր այն վայրերում, ուր այդ հնարավոր է (400-ից պակաս բնակչությամբ)՝ վարչության վերաբերյալ խնդիրներն անմիջապես նորեն լուծի ավյալ գյուղի ընտրողների ընդհանուր ժողովը: Մնացած համագումարներում ու խորհուրդներում ընթացիկ աշխատանքի համար ընտրվում է գործադիր մարմին (Գործադիր Մոմիտե կամ «ԴԿ»): Սակայն այստեղ պետք է հիշատակել, վոր ներկայումս գյուղական խորհուրդները, ընդհանուր կանոնի համաձայն, չունեն իրենց գործկոմները և միմիայն նախագահ են ընտրում, և 10.000-ից ավելի բնակչությամբ ունեցող գյուղերում միայն պահանջվում է, վոր գործկոմը կազմված լինի յերկու անդամից: Փափասական քաղաքներում պարտադիր կերպով, իսկ նահանգական քաղաքներում մասամբ՝ քաղաքային խորհրդի գործկոմները միայնակ են լինում զավատի կամ նահանգի գործադիր կոմիտեի նկատմամբ:

§ 73 ԹԵ ԻՆՁՊԵՍ Ե ԿԱԶՄՎՈՒՄ ԽՈՐՀՈՒՐԴԵՐԸ

Պատգամավորների խորհուրդները կազմվում են ընտրությամբ:

ա) քաղաքներում՝ ամեն 200 ընտրողին 1 պատգամավորի հաշվով, սակայն վոչ պակաս, քան 50 և վոչ ավելի քան 1000 հոգի պատգամավոր (բացառությամբ են կազմում Մոսկվա և Լենինգրադ քաղաքները):

բ) գյուղերում (ստանիցաներում, ավաններում, ասիներում, աղաբակներում)՝ բնակչության 200 հոգուն 1 պատգամավորի հաշվով, բայց ամեն գյուղից վոչ պակաս քան 3 և վոչ ավելի քան 25 հոգի պատգամավորներ:

Խորհրդային իշխանության ելությունն է՝ զրավել և անմիջական մասնակից դարձնել աշխատավոր բնակչությանը բոլոր գործերը վարելու աշխատանքներին, այդ պատճառով էլ, ինչպես մենք արդեն տեսանք՝ գյուղական մանր վայրերում վարչության հետ կապված բոլոր հարցերն անգամ լուծում է ընտրողների ընդհանուր ժողովը:

§ 74. ԻՆՁ ԺԱՄԱՆԱԿՈՎ ԵՆ ԸՆՏՐՎՈՒՄ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ

Խորհուրդների պատգամավորներն ընտրվում են մի տարով, սակայն ընտրողներին վերապահվում է մինչև այդ ժամանակի լրանալը, նրանց հետ կանչելու իրավունքը:

Յետ կանչելու իրավունքն այն նպատակն է հետապնդում, վոր ընտրողների ու ընտրվողների միջև շարունակ սերտ կապ պահպանվի. դա միանգամայն հակասակ է ըուրժուական պարլամենտների ընտրություններին, ուր պատվերակները յերկար տարիներով են ընտրվում և ուր այդ ժամանակամիջոցում ընտրողները կորցնում են ընտրվածների վրա ունեցած իրենց իշխանությունը:

§ 75. ԹԵ ԻՆՁՊԵՍ ԵՆ ԳՈՒՄԱՐՎՈՒՄ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐԸ

Խորհուրդների համագումարները կազմված են՝ շրջանային համագումարները քաղաքային խորհուրդների և շրջանի խորհուրդների զավառական համագումարների ներկայացուցիչներից. նահանգական (կամ ռկրուղի) համագումարները՝ քաղաքային խորհուրդների և նահանգի խորհուրդների զավառական ներկայացուցիչներից. զավառական (կամ ռայոնական) համագումարները՝ զավառի (կամ ռայոնի) գյուղական խորհուրդների, իսկ փոքրած համագումարները՝ նույնպես փոքրած գյուղական բոլոր խորհուրդների ներկայացուցիչներից:

§ 76. ՇՐՋԱՆԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒ- ԹՅՈՒՆԸ

Շրջանի համագումարները ընդհանրապես ղույթվում են ունեն միայն ինքնավար շրջաններում, ուր յուրատեսակ և ազգային կազմն ու կենցաղը, և կամ հատուկ կազմված շրջանային միավորումների մեջ: Նրանք շրջանի բարձրագույն իշխանությունն են և յենթարկվում են միմիայն խորհուրդների համապատասխան համագումարին և ՀԿԳԿ-ին (և կամ վերպես ՀԿԳԿ-ի մարմին՝ Ժողովրդական կոմիտեների խորհրդին): Այն վայրերում, ուր չկան շրջանային կազմակերպություններ՝ իշխանությունը պատկանում է նահանգական (կամ օկրուգի) համագումարներին և նրանց Գործադիր կոմիտեներին:

§ 77. ԹԵ ԻՆՉՊԵՍ ԵՆ ԳՈՒՄԱՐՎՈՒՄ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՀԱՄԱ- ԳՈՒՄԱՐՆԵՐԸ

Շրջանային համագումարները կազմվում են. —

ա) Քաղաքային խորհուրդների պատգամավորներից՝ 1 պատգամավորը 5.000 բնակչից հաշվելով և

բ) խորհուրդների գավառական համագումարների պատգամավորներից, այն հաշվով, վոր ամեն մի 25.000 բնակչին հասնի 1 պատգամավոր: Այսպիսով աշատեղ ևս տարբերություն կա քաղաքի և գավառի նորմաների մեջ. քաղաքում պատգամավորների թիվը կախված է բնակչության թվից, իսկ գավառում՝ բնակչության թվից:

Շրջանային համագումարի պատգամավորների թիվը չի կարող ավելի լինել, քան 500 պատգամավորը ամբողջ շրջանին:

Ընդհանուր կանոնը շեղումներ և թույլատրում այն դեպքում, յերբ շրջանային համագումարին անմիջապես նախորդել և նահանգական համագումարը, այդ դեպքում

շրջանային համագումարի բոլոր պատգամավորները նահանգական համագումարում են ընտրվում:

§ 78. ԹԵ ԻՆՉՊԵՍ ԵՆ ԳՈՒՄԱՐՎՈՒՄ ՆԱՀԱՆԳԱԿԱՆ ՀԱՄԱ- ԳՈՒՄԱՐՆԵՐԸ

Նահանգական (կամ ուր նահանգը փոխարինված է օկրուգով՝ օկրուգի) համագումարները կազմվում են. —

ա) Քաղաքային խորհուրդների ու զբոսարանային տվանների ներկայացուցիչներից՝ 1 պատգամավոր 2000 բնակչից հաշվով և

բ) խորհուրդների գավառական համագումարների պատգամավորներից՝ 10.000 բնակչին 1 պատգամավոր հաշվելով:

Նահանգական համագումարի անդամների ընդհանուր թիվը չի կարող ավելի լինել, քան 500 հոգի ամբողջ նահանգին (կամ օկրուգին):

§ 79. ԹԵ ԻՆՉՊԵՍ ԵՆ ԿԱԶՄՎՈՒՄ ԳԱՎԱՌԱԿԱՆ ՀԱՄԱ- ԳՈՒՄԱՐՆԵՐԸ

Գավառական (իսկ այն վայրերում, ուր վերստին վերադառնա ևս այն էն միավորված՝ ուսյանական) համագումարները կազմվում են. —

ա) Գյուղական խորհուրդների պատգամավորներից՝ 1 պատգամավոր 2000 բնակչից հաշվելով և

բ) Քաղաքային խորհուրդների պատգամավորներից, հաշվելով և գավառական քաղաքների՝ 200 բնակչին 1 պատգամավորի հաշվով:

Այն վայրում, ուր գյուղերի բնակչությունը 2000 հոգուց պակաս է՝ պատգամավոր բնակչու համար գյուղերը միանում են: Գավառական կամ ուսյանական համա-

զումարների պատգամավորների ընդհանուր թիվը 300 հո-
գույց բարձր չի կարող լինել:

§ 80. ԹԵ ԻՆՉՊԵՍ ԵՆ ԿՍԶՄՎՈՒՄ ՎՈԼՈՍՏՆԵՐԻ ՀԱՄԱ- ԳՈՒՄԱՐՆԵՐԸ

Խորհուրդների փոլոստի համագումարները կազմվում
են փոլոստի բոլոր գյուղական խորհուրդների պատգամա-
վորներից այն հաշվով, Վոր գյուղական խորհուրդների
ամեն մի 10 անդամին 1 պատգամավոր հասնի: 10 հո-
գույց պակաս անդամ ունեցող գյուղական խորհուրդները
մեկ մեկ պատգամավոր են ուղարկում փոլոստի համագու-
մարին:

§ 81. ԳՈՅՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՆ ԱՐԴՅՈՔ ՆՍՅՎ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵ- ՐԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐ

Վոչ, քաղաքային համագումարներ զոյություն չունեն:
Քաղաքներում լինում են միմիայն քաղաքային Խորհուրդ-
ներ, փորձեց առնթեր թույլատրվում են և ապրանական
Խորհուրդներ, սակայն, իհարկե՝ մեծ քաղաքներում և
քաղաքացին ընդհանուր խորհուրդների հայեցողությամբ:
Աշխատանքի համար՝ քաղաքային խորհուրդները բաժան-
վում են սեկցիաների՝ զործկոմի բաժիններին համեմատ:

§ 82. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ

Իր տերրիտորիայի սահմաններում ամեն մի համա-
գումար հանդես և գալիս, փորպես բարձրագույն իշխա-
նություն, փորի իրավունքները կրճատում և միմիայն ա-
վելի ընդարձակ միավորման (համագումարի) իշխանու-

թյունը: Մի համագումարից մինչև յերկրորդը առող ժա-
մանակամիջոցում այդ իշխանությունն անցնում և հա-
մագումարի ընտրած Գործադիր Կոմիտեին: շրջանի կամ
նահանգի Գործադիր Կոմիտեն ունենում և փոշ ավելի,
քան 25, իսկ փոլոստի Գործադիր Կոմիտեն փոշ ավելի,
քան 3—4 անգամ: Համագումար չլինելու ժամա-
նակ Գործադիր Կոմիտեն փոխարինում և Համագումարի
ամբողջ իշխանությունը, բայց նա ամբողջովին պատաս-
խանատու չե իրեն ընտրած խորհուրդների համագումա-
րի առաջ:

Այսպիսով Գործադիր Կոմիտեն վերընտրվում և ա-
մեն մի համագումարում:

§ 83. ԹԵ ՎՈՐԶԱՓ ՀԱՃԱԽ ԵՆ ՀԱՎԱՔՎՈՒՄ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐԸ

Խորհուրդների IX-րդ համագումարի փորձման հա-
մաձայն՝ խորհուրդները հրավիրվում են տարին մի
անգամ:

Արտակարգ համագումարներ հրավիրում և գործա-
դիր կոմիտեի նախագահությունը՝ իր հայեցողությամբ և
կամ այն վայրերի խորհուրդների պահանջով, փորձեց
բնակչությունը պակաս չե, քան ավյալ համագումարի
տերրիտորիայի բնակչության մի յերրորդը:

§ 84. ԻՆՉ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆ Ե ԳՈՐԾԿՈՍԸ

Տառացի իմաստով դա գործադիր իշխանություն և,
սակայն մենք արդեն տեսանք, Վոր ինչպես ԿԳԿ կեն-
տրոնում, այնպես և ԳԿ տեղերում, համագումարների բա-
ցակալության միջոցին՝ ամբողջովին փոխարինում են հա-
մագումարներին, այսինքն՝ հանդես ևն գալիս փորպես
տեղի ամբողջ իշխանությունը: 1922 թ. կանոնադրու-

թյան համաձայն՝ նահանգական գործկոմները ևս գումարում են իրենց նստաշրջանները (տարեկան յերեքից վեց տրակա), նորմայից գուրս հավելյալ կերպով ընդունելով իրենց կազմի մեջ մեկ-մեկ ներկայացուցիչ ամեն մի դավառից և ամեն մի արդյունաբերական ուսյանից: Գործկոմին՝ նրա բացակայության ժամանակ, փոխարինում և նախագահությունը:

§ 85. ԹԵ ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԵՍ ԻՆՋՊԻՍԻ ԳՈՐԾԿՈՄՆԵՐ ՈՒՆԵՆՔ ՄԵՆՔ

1. Ինքնավար հանրապետությունների ՀԿԳԿ և ԿԳԿ:
2. Շրջանային և նահանգական (ոկրուգի) գործկոմներ: Քաղաքներում, վարպես միացյալ հիմնարկություն՝ նահանգական (ոկրուգի) գործկոմներին կարող են փոխարինել քաղաքային գործկոմները:
3. Գավառական (ուսյոնական) գործկոմներ, փոքր քաղաքային կերպով փոխարինում են նաև գավառական քաղաքների գործկոմներին:
4. Շտաբից գուրս քաղաքների ու գործարանային ավանների գործկոմներ: Կրճատված ձևով՝ 7 անդամից վեց ավել կազմով:
5. Վոլոստի գործկոմներ՝ 3 — 4 անդամով:
6. Գյուղական գործկոմներ խոշոր գյուղերում (10 հազար բնակիչից ավելի) յերկու անդամով:

§ 86. ԹԵ ԻՆՋՈՎ Ե ՏԱՐԲԵՐՎՈՒՄ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ԳՈՐԾԿՈՄՆԵ ԽՈՐՀՐԴԻ ԳՈՐԾԿՈՄԻՑ

Ընդհանուր կանոնադրության համաձայն՝ յերկու համագումարի միջև ժամանակամիջոցում, ավյալ տեբրիտորիայի սահմաններում, իշխանությունը համագումարի ընտրած գործկոմին և պատկանում: Իսկ խորհրդի կող-

մից ընտրված գործկոմը ընդհակառակը՝ հանդես է գալիս, վարպես ընթացիկ աշխատանքի համար ընտրված գործուղիր իշխանություն, քանի վոր քաղաքներում սեկցիաների բաժանված խորհուրդն անմիջականորեն վարում է թե քաղաքական և թե գործնական աշխատանք:

§ 87. ԹԵ ԻՆՋՈՎ ԵՆ ՏԱՐԲԵՐՎՈՒՄ ԳԱՎԳՈՐԾԿՈՄՆԵՐԸ ՅԵՎ ՎՈԼՈՍՏԻ ԳՈՐԾԿՈՄՆԵՐԸ ՆԱՀԱՆԳԱԿԱՆ ԳՈՐԾԿՈՄՆԵՐԻՑ

Գավառական գործկոմներն ու նրանց բաժինները ունեն նույն այն կազմը, ինչ վոր նահանգական գործկոմները. տարբերությունն այն է միայն, վոր գավգործկոմների բաժինների թիվը կրճատված է և հսկողությունը, ժող. Կոմ. փոխարեն՝ տանում է Նահգործկոմի համապատասխան բաժինը: Կենտրոնի հետ ունեցած հարաբերությունները, ընդհանուր կանոնի համաձայն՝ իրագործվում են նահանգական բաժինների միջոցով: Վոլոստի գործկոմները ներկայիս ունեն 3, բացառիկ դեպքերում՝ 4 անդամ, վորոնց միջև բաժանվում են բաժինների պարտականությունները:

§ 88. ԹԵ ՆԱՀԳՈՐԾԿՈՄՆ ԻՆՋՊԵՍ Ե ՎԱՐՈՒՄ ԻՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Նահգործկոմները վարում են իրենց աշխատանքը ըստ նստաշրջանների, իսկ Նահգործկոմի բացակայության ժամանակ՝ գործում և նրա նախագահությունը, վոր կազմվում է՝ նախագահից և 6, իսկ Մոսկվայում և Լեհինգրադում ընդամենը 10 անդամից:

Գործկոմի նիստեր չեղած ժամանակ բոլոր իրավունքները պատկանում և նախագահությանը: Նախագահությունը միավորում է բոլոր գերատեսչու-

թյունների աշխատանքը, վերստուգում և այդ աշխատանքը և պատասխանատու և նրա համար:

Գործնական աշխատանքը տանում են բաժինները, վեր ընդհանուր առմամբ համապատասխանում են ժողովմաններին: Ներկայումս գործում են 12 բաժին՝ վարչական, քաղաքական (ՊԲՎ), սահմանային, աշխատանքի, ժողովրդական լուսավորության, ֆինանսների, հոգաբարձության, տեղական անտեսության (ժողանտեսություն և կոմունիստ), բանդյուղատեսչության, առողջապահության, սոցալի և վիճակագրական: Արդարադատության բաժինը փոխարինվում է դատախազության: Ժողանտեսությունը ինքնուրույն գոյություն ունի միմիայն արդյունաբերող կենտրոններում: Սրանց ավելանում է, նախկին նահանգական պարենկոմիտեի փոխարեն՝ նորը — ներքին առևտրի բաժինը:

§ 89. Ո՞Վ Ե ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ ԲԱԺՆԻ ՎԱՐԻՉՆԵՐԻՆ

Նահգործկոմիտեի բաժինների վարիչներին ընտրում է նահգործկոմը մի տարով և իրավունք ունի ուղած ժամին հետ կանչելու: Համապատասխան ժողկոմը իրավունք ունի 14 օրվա ընթացքում հայանելու իր մերժումը, այդ առթիվ ծագած տարաձայնությունները լուծում է ՀԿԳԿ նախագահությունը: Բացառություն և կազմում նահանգային դատախազը, վեր փոխարինում է արդարադատության նահանգական բաժնին և վեր նշանակվում է կենտրոնից Արդ-ժողկոմի՝ վերպես Հանրապետության Դատախազի կողմից:

§ 90. ԹԵ ՎՈՐՆ Ե ՆԱՀԳՈՐԾՎՈՍԻ ԲԱԺՆԻ ՎԱՐԻՉՆԵՐԻ ՅԵՆԹԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ

Այսպիսով բաժնի վարիչները յենթարկվում են և գործկոմին և համապատասխան ժողկոմիսարին, վերի կար-

գադրությունները պարտադիր են կատարման համար: Այն դեպքում, յերբ բաժնի վարիչը համաձայն չէ ժողկոմառի կարգադրության՝ նա իր կարծիքը ներկայացնում է նահգործկոմին կամ ժողկոմիսարին՝ առանց սակայն կասեցնելու կարգադրության կատարումը: Այն դեպքում միայն, յերբ ժողկոմիսարի կարգադրությունը բացահայտ կերպով անարինական է՝ նահգործկոմը կամ նրա նախագահությունը կարող են դադարեցնել կարգադրության կատարումը, սակայն այդտեղ պատասխանատու չեն լինում կասեցնողը:

§ 91. ԹԵ ԻՆՁՈՒ ԴԱՏԱԱԶՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ ՀԱՏՈՒԿ ԴՐՈՒԹՅՈՒՆ Ե ՍՏԵՂԾՎԱԾ

Դատախազությունը մտցրած էր այն նպատակով, վեր հեղափոխական օրինականություն կիրառվի կենտրոնում և տեղերում: Ուստի և տեղական հնարավոր ազդեցություններից դատախազությունը անկախ պահելու համար՝ կենտրոնացման յենթարկեցին նրան:

§ 92. ԹԵ Ո՞Վ Ե ՏՆՈՐԻՆՈՒՄ ՏԵՂԵՐՈՒՄ ԴԱՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ժողովրդական դատարանը կազմում են՝ ժողովրդական դատավորը միանձնորեն և կամ յերկու ատենակալի մասնակցությամբ (6 օրով, հատուկ կազմած ցուցակներով): Նրանից բարձր, վերպես վերջնական գանգառ ընդունող ատյան՝ գործում է նահանգական դատարանը, վեր և միաժամանակ, իբրև առաջին ատիճանի ատյան՝ քրեանում է կարևորագույն քաղաքական ու քրեական գործերը և այդ տեսակետից յենթարկվում է գերագույն դատարանին: Նահանգական դատարանի վճռարեկ բաժինների նիստերին մասնակցում են միմիայն մշտական դատա-

վորները (նախագահ և գաղափարների անդամներ), իսկ գաղափարներն բաժիններում (առաջին առյուծ), ինչպես քաղաքական, այնպես էլ քրեական գործերի քննություն մասնակցում են՝ նախագահը և յերկու ատենակալը:

Տրիբունալներին պահպանվել են զինվորականները միայն, վոր նույնպես գանդառարկություն կարգով յենթարկվում են զերազույն գաղափարների ըստ վճարելի կողմից իրար:

ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

§ 93. ԹԵ ԻՆՉՈՎ Ե ՏԱՐԲԵՐՎՈՒՄ ԱԿՏԻՎ ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ ՊԱՍՍԻՎԻՑ

Ակտիվ ընտրողական իրավունք համարվում է ընտրությունների մասնակցելու, ձայն տալու իրավունքը. պասսիվ ընտրողական իրավունք է համարվում ընտրվելու և իր թեկնածությունը դնելու իրավունքը: Մեր սահմանադրության համաձայն՝ ազատի և պատիվ ընտրողական իրավունքները զուգորդվում են:

§ 94. ԹԵ ԻՆՉՈՎ Ե ՏԱՐԲԵՐՎՈՒՄ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ՝ ԲՈՒՐԺՈՒԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻՑ

Նախ և առաջ նրանով, վոր բանվորա-գյուղացիական խորհրդային հանրապետության մեջ ընտրությունների մասնակցում և միմյանց ընտրություններ, բոլոր կարգի աշխատավորները, մինչդեռ բուրժուական պետություններում այդ իրավունքը միշտ էլ այնպես թե այնպես սահմանված է հոգուտ բուրժուազիայի, այսինքն՝ ունիոր գաղափարով: Բայցի դրանից՝ բուրժուազիայի այդ իրավունքը նաև ինդիվիդուալ է: Բուրժուական պետություն մեջ ընտրությունների ժամանակ բաց կամ գաղափար կերպով կիրառում է «ստացիոնարային ցենզի», ստաց-

վածքային ապահովության սկզբունքը: Բանվորա-գյուղացիական հանրապետությունը՝ չունենալ գաղափարային պետական կազմակերպությունն է՝ «ազգայնականության ցենզով», «աշխատավորական ցենզով»: Ընդհանուր կանոնի համաձայն՝ այս վերջին խրափունքը իրագործվում է, կոլեկտիվ կերպով բոլոր արտադրողական ճյուղերի, խորհուրդների և այլն:

§ 95. ԹԵ ԻՆՉՈՎ Ե ՏԱՐԲԵՐՎՈՒՄ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍԻՍԵՄԸ «ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՅԵՎ ՀԱՎԱՍԱՐ» ԸՆՏՈՂԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻՑ

Ընտրողական իրավունքի խորհրդային սխեմայի, վերապես ընդհանուր կանոնի, թույլատրում է ընտրություններին մասնակցելու բոլոր աշխատավորներին, յեթե նրանք միաժամանակ և շահագործողներ չեն և զրկում է ընտրողական իրավունքից բոլոր շահագործողներին, թեկուզ աշխատող էլ լինեն նրանք:

Յերբ վերացած կլինի շահագործումը մարդկանց միջև, այսինքն՝ յերբ վերացած կլինեն գաղափարները, այս յերկու ընտրողական իրավունքները կը դուրսդրվեն, այն ժամանակ դա կը լինի միակ իրական, գեամկրատիկ ընտրողական իրավունքը: «Փոխանակ ամեն յերեք և կամ վեց տարին մի անգամ վերջելու, թե իշխող գաղափարը վր վոր անգամն է ներկայացնելու կամ ճնշելու ժողովրդին պարամենատում», «կոմունաների մեջ կազմակերպված ժողովուրդը (խորհուրդներ) իր ձեռնարկության համար բանվորները ևսկողներ ու հաշվապահներ կը զանի» (Մարքս):

§ 96. ՈՎ Ե ՈՐՏՎՈՒՄ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԻ ՈՒ ՆՐԱՆՑ ՀԱՄԱԳՈՒՍԱՐՆԵՐԻ ԱՆԴԱՍ ԸՆՏՐԵԼՈՒ ԿԱՍ ԸՆՏՐՎԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻՑ

Խորհուրդների (ինչպես նաև նրանց համագումարների ու ԳԳ) անդամ ընտրելու իրավունքից ոգտվում են ինչպես ՌՍՖՍՀ-ի քաղաքացին, այնպես էլ ոտարազդիները, վորոնք ապրում են ուստ հանրապետությունների սահմաններում և պաշտկանում են բանվորական գաղափարին և կամ ուրիշի աշխատանքից չոգտվող գյուղացիության, առանց գաղափարների, ազգության, մշտական բնակության և այլ խտրությունների, յեթե ընտրության որը լրացել է նրանց 18 տարին և յեթե նրանք բնակչության հետեյալ հատվածներին են պատկանում:

ա) յեթե նրանք իրենց կյանքի միջոցները արտադրողական և հանրության համար ոգտակար աշխատանքով են հայթայթում, յեթե նրանք անային անտեսություններ են զբաղված, վոր հիշյալների համար ապահովում է արտադրողական աշխատանքի հնարավորությունը (այն և ամեն տեսակի ու վորակի բանվոր, վոր աշխատում է արդյունաբերության և այլ ասպարեզներում), նմանապես և գյուղացիներն ու հողագործ-կողակները, վոր իրենց շահերի համար չեն ոգտվում վարձու աշխատանքից:

բ) Յեթե նրանք կարմիր բանակի ու համառորմի զինվորներ են, և

գ) Յեթե նրանք պատկանում են ա և բ կետերում հեղած քաղաքացիներին, սակայն կորցրել են իրենց աշխատունակությունն ու հետեարար հարկազրկված են աշխատանք չանելու:

Ընտրողների տարիքը այս կամ այն վայրում 18 տարեկանից կարող է իջեցնել տեղական խորհուրդը, սակայն դրա համար պահանջվում է կենտրոնական իշխանության հաստատություն:

Այսպիսով ուրեմն բնորոշվում են կարող և մասնակցել միմիայն արտադրողական ու հանրության համար ոգտակար աշխատանքով զբաղվող զատակարգը, այսինքն՝ բանվոր զատակարգը՝ բառիս ամենալայն իմաստով և այդ հասկացողությունները յերբեք չի կարող տարակուսանք հարուցանել տեղական խորհուրդների համար՝ կյանքում կիրառվելու ժամանակ։ Բանվորներն ու տեղական խորհուրդների աշխատավորական անդամներն իրենք հեշտությամբ կը լուծեն բոլոր գործնական խնդիրները։

§ 97. ԹԵՆՎ ԶՈՒՆԻ ԸՆՏՐԵԼՈՒ ԿԱՄ ԸՆՏՐՎԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Ընտրելու և բնորոշելու իրավունքից զուրկ են այն անձինք, վորոնք թեկուզ և համապատասխանում են § 96 հիշած կատեգորիաներին, սակայն՝

ա) ոգտագործում են ուրիշ աշխատանքը՝ սեփական շահերի համար, քանի վոր շահագործողը, թեկուզ ինքն ել աշխատավոր լինի՝ Խորհրդային հանրապետության մեջ զբաղված և ընտրողական իրավունքներից,

բ) վոչ աշխատանքային յեկամուսներով են ապրում, ինչպես զբաղված թեկուսներով, ձեռնարկություններին ու զույգին ստացվող յեկամուսներով և այլն. սրանց թվին չեն պատկանում ի հարկե մանր խնայողություններից ստացվող առկուսները և այլն, քանի վոր հոգվածը խոսում և միմիայն վոչ աշխատավորական յեկամուսներով ապրողների մասին,

գ) մասնավոր առևտրականները, առևտրական ու վաճառականական միջնորդները, քանի վոր բանվորա-գյուղացիական հանրապետության մեջ մասնավոր առևտուրը արտադրողական ու հանրության համար ոգտակար աշխատանք չի համարվում և հասարակական շահերի նկատառումներով պետական մենաշնորհ և գաղտնի,

դ) վանականներն ու յեկեղեցու և կրոնական պաշ-

տամունքների հոգևոր ծառայողները, հավատարապես և

ե) նախկին վոստիկանություն, ժանդարմների հատուկ կորպուսի և պահպանություն բաժնի ծառայողներն ու սպանները և ապա Խուսափում իշխող տան անդամները։

Վերջապես ընտրողական իրավունքի զրկվում են նաև՝

ա) Մտավոր հիվանդները, յեթե նրանք վորոշյալ կարգով հոգեպես հիվանդ կամ խելաղար են ճանաչված,

բ) Այս կամ այն պատճառով ուրիշ խնամակալության հանձնված անձինք և

գ) շահագրավման ու անվանարկող հանցագործությունների համար՝ զատական վճռով սահմանված ժամանակով իրավունքներից զրկված անձինք։

Ինչպես վերև ասված և՛ այս բոլոր մարդիկ զրկված են ընտրողական իրավունքից, թեկուզ և բանվորական զատակարգին պատկանելու յեկ լինին։

§ 98. Ո՞Վ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՐԳԸ

ՌՍՖՍՀ հանրապետության սահմանադրությունը նոր լիան չի նյութում, այլ զրի յե առնում կյանքի և կռիվի մեջ հաստատված խորհրդային կազմակերպության կարգը։ Ընտրություններն ել սահմանադրությանը թույլատրում և կատարել արդեն հաստատված սովորությունների համաձայն տեղական խորհուրդներին առաջարկելով, վոր իրենց վորոշեն ընտրությունների մանրամասն կարգը միայ չի Գի հրահանգի սահմաններում։

Նույն կարգով խորհուրդներին իրավունք և արվում՝ բնորոշվում են մասնակցելու իրավունքը տալ պրոֆեսիոնալ և բանվորական այլ կազմակերպություններին, նկատի ունենալով այն հանգամանքը, վոր բանվորական այդ կազմակերպությունները հանգես են գալիս վորպես

պրոկտանթիաաի առաջափոր տարր, վոր կանոնած և ամբողջ պրոկտանթիան հեղափոխության զլինին: Յեվ բանավորական կազմակերպությունների այդ հատուկ ներկայացության կարիքը կյանքն ինքն և թեկադրել:

§ 99. ԹԵ ՅԵՐԲ ՅԵՎ ԻՆՉՊԵՍ ԵՆ ԿԱՏԱՐՎՈՒՄ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ընտրության որը վորոշում և տեղական խորհուրդը, իսկ ընտրությունները կատարվում են հատուկ ընտրողական հանձնաժողովի (ընտրողների կողմից կազմված) և տեղական խորհրդի ներկայացուցչի ներկայությամբ: Յեթե խորհրդի ներկայացուցիչը բացակա չէ, նրան կարող և փոխարինել ընտրողական հանձնաժողովի նախագահը: Ընտրությունների ընթացքի ու հետևանքների մասին կազմվում և մի արձանագրություն, վոր ստորագրում են ընտրողական հանձնաժողովի անդամներն ու խորհրդի ներկայացուցիչը, իսկ վերջինիս բացակայության դեպքում՝ ընտրողական հանձնաժողովի կամ ընտրողական ժուղովի նախագահը:

§ 100. Ո՞Վ Ե ՍՏՈՒԳՈՒՄ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈՐԻՆԱԿԱՆ ԼԵՆԵԼԸ

Ընտրությունների օրինականությունը ստուգում և նույն աշխարհի խորհուրդը կամ համագումարը, վոր յենթակա չէր ընտրության: Նրան հանձնվում և ընտրությունների վերաբերյալ ամբողջ մատերիալը, վոր իր հերթին հանձնում և իր ընտրած մանդատային հանձնաժողովին:

§ 101. Ո՞Վ Ե ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ ԿԱՄ ՎԵՐԱՑՆՈՒՄ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Մանդատային հանձնաժողովի ղեկուցման համաձայն՝ առանձին թեկնածուներին հաստատելու խնդիրը լուծում և ինքը խորհուրդը, վոր այս կամ այն թեկնածուին չհաստատելու դեպքում՝ ինքը հենց նոր ժամանակի ընտրություններ և նշանակում:

Պանդատով կամ սեփական հայեցողությամբ հարուցված ընտրությունների անօրինականության խնդիրը քննում և խորհրդային իշխանության բառ կարգի ավելի բարձր մարմինը, այսինքն՝ համագումարը, իսկ յերկու համագումարի միջոցին՝ Գործադիր կոմիտեն:

Խորհրդային ընտրությունները լուծող վերջին բարձրագույն ատյանը, կենտրոնական Գործադիր կոմիտեն:

§ 102. ԱՅԴ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՐԳԻՆ ԻՆՉ ՆՈՐ ԲԱՆ Ե ԱՎԵԼԱՑՆՈՒՄ ՀԿԳԿ ՀՐԱՀԱՆԳԸ

Ներկայումս հրատարակված և ՀԿԳԿ-ի «խորհուրդների և զործկոմիտեների վերընտրության հրահանգը»: Նա առանձին միմիայն տեխնիքական մանրամասնություններ և ավելացնում: Այդ նպատակով ամեն տարի, հոկտեմբերի 1-ից վոչ ուշ՝ կազմվում են զյուզական, վոլոստի և հահանգական ընտրողական հանձնաժողովներ:

1) Նահանգնաժողով նշանակում և նահզործկոմը 3 հոդուց, այսինքն՝ նահզործկոմի յերկու ներկայացուցչից և պրոֆմիության նահ. միավորության մեկ ներկայացուցչից:

2) Պալատական հանձնաժողովը կազմվում և՛ նահանգաժողովի կողմից նշանակված նախագահից և զավգործկոմի ու պրոֆրյուրոյի մեկական անդամներից:

3) Վոլոստի հանձնաժողովը՝ զավհանգնաժողովի կող-

մից նշանակված նախագահից և յերկու անգամից, վերսն-
ցից մեկին նշանակում և վերստի գործկումը, իսկ մյու-
սին՝ ուսյոնական կամ գավառական պրոֆեսիոնալ միա-
վորումը:

4) Քաղաքային ընտրողական հանձնաժողովը կազմվում
է 3-5 հոգուց, գործկումի անգամի նախագահությամբ
(շատախից դուրս քաղաքներում՝ գավառական հանձնաժո-
ղովի) և գործկումի պրոֆմիությունների միավորման, գին-
վորական մասերի և կանանց կազմակերպությունների
(բանվորականների ու գեղջկանների) ներկայացուցիչնե-
րից:

5) Գյուղական ընտրողական հանձնաժողովներ՝ գյու-
ղական խորհրդի 2 ներկայացուցչից և վերստի ընտրողա-
կան հանձնաժողովի կազմից նշանակված նախագահից:

§ 103. ԹԵ ԻՆՁՆ Ե ԶԲԱՂՎՈՒՄ ԱՅՊ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵ- ՐԻ ԶԲԱՂՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆ

Ընտրություններ կատարելն ու ստուգելը, նրանք
ստուգում և կազմում են ընտրության ցուցակները, կազ-
մակերպում են ընտրողական ժողովներ, հայտարարում են
թեկնածուների ցուցակները, վերջում են քվեարկության
կարգը, հրապարակում են ընտրությունների հետևանքը և
բոլոր հետևողական կարգի՝ քննության են առնում անորի-
նականության վերաբերյալ դանդաղաներն ու անորինակա-
նության գեղքում՝ վերացնում են ընտրությունները:

§ 101. ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐՆԵՐԻՆ ՀԵՏ ԿԱՆՁԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ

Սահմանադրությունը մերժում է ընտրյալի անկախու-
թյունը ընտրողներից. ընտրողներն իրավունք ունեն ուրիշ
ժամին հետ կանչել նրան և ընդհանուր կանոնի համաձայն՝
նոր ընտրություն կատարել:

VIII

ԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

§ 105. ԻՆՁ Ե ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ «ԲՅՈՒՋԵ» ԲԱՌԸ

«Բյուջե ասելով, մենք հասկանում ենք պետության
յեկամուսանների ու ծախքերի նախահաշիվը: Բյուջետային
իրավունքն աշակերտվ հանդես և գալիս, վերջինս իշխա-
նության ամենաեական մասը, քանի վոր վոչ մի պետու-
թյուն չի կարող առանց յեկամուսանների գոյություն ունե-
նալ: Իհարկե, բուրժուական պետությունների մեջ, բուր-
ժուազիան միշտ ել ընդառաջում է իր կառավարության՝
ընչապես զատակարգելի ճնշման ճամար անհրաժեշտ հա-
սույթների վերաբերմամբ, սակայն նա շատ ժլատ և լի-
նում՝ լայն մասսաների հասուկ կարիքների նկատմամբ:

§ 106. ԹԵ ԻՆՁՈՎ Ե ՏԱՐԲԵՐՎՈՒՄ ԲՈՒՐԺՈՒԱԿԱՆ ՊԵ- ՏՈՒԹՅԱՆ ԲՅՈՒՋԵՆ՝ ԲԱՆՎՈՐԱ-ԳՅՈՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵ- ՏՈՒԹՅԱՆ ԲՅՈՒՋԵՅԻՑ

Վերջինս աշխատավոր դատակարգի գիշտատուրա
ՍիւշՄ և ՌՍՖԽՆ ի նկատի յեն առնում բուրժուազիայի
շահագործումն ու այն պայմանների նախադատարանում,
վոր վերաբերում են արդյունապրծության ու հարստու-
թյունների բաշխման ատարելաներում հանրապետության
քաղաքացիների ընդհանուր հավատարեցման և իր բյուջեն
կազմելու ժամանակ կանգ չեն առնում, յերբ այդ պո-

հանձնում են խորհրդային իշխանություն շահերը, — ներս խուժել մասնավոր սեփականություն իրավունքի սահմանները, վորչափ վերջինս դեռևս հանգուրժելի չէ: Իսկ բուրժուական պետություն բյուջեն կազմված է միշտ ել ժողովրդական լայն մասսաների հաշվին և գոյում է մասնավոր սեփականություն սրբություն հանդեպ:

§ 107. ՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՅԵՎ ՏԵՂԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔՆԵՐԸ

Համապետական մասշտաբով տնտեսություն պլանաչափ ձևին անցնելով՝ բանվորա-գյուղացիական պետությունը միավորում է հանրապետության բոլոր պետական ծախսերը՝ ընդհանուր միությունական բյուջեյի մեջ: Միությունական միասնական բյուջեն ներկայումս հաստատում են ՍՍՀ Միության գերագույն մարմինները: Թե վոր յեկամուսներն ու գանձումները միությունական բյուջեյին են վերաբերում և թե վորոնք են կազմում առանձին հանրապետությունների և տեղական խորհուրդների անորինություն առարկան՝ այդ վորոշում են համապետաբար կամ միություն կԳԿ ու ՀԿԿ:

Ընդհանուր պետական ու տեղական կարիքները սահմանելուց և բաժանելուց հետո՝ ՌՍՖՍՀ ընդհանուր պետական կարիքները բավարարվելու յեն այն միջոցներից, վոր արամագրում է պետական գանձարկը, իսկ տեղական կարիքները՝ այն միջոցներից, վոր ստացվում են տեղական հարկերից ու գանձումներից:

§ 108. ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԾԱԽՍԵԼԸ ԸՍՏ ՆԱԽԱՀԱՇԻՎՆԵՐԻ

Ինչպես տեղական, այնպես ել ընդհանուր պետական նախահաշիվները բաժանվում են ըստ ծախքերի տեսակների՝ կետերի ու հոգվածների և ընդհանուր կանոնների համաձայն՝ առանց կԳԿ կամ ժողովրդական կոմիտեների

խորհրդի թույլատվության, ծախքերի մի հոգվածից մյուսը փոխադրվել չեն կարող: Այդ անհրաժեշտ է, վոր ծախքերի ու յեկամուսների ընդհանուր գումարը չկորցնի իր հավասարակշռությունը: Չի կարելի ինքնակամ կերպով դատակազմության կարիքներին հատկացրած ծախքերն առողջապահության կարիքներին արամագրել և կամ հակառակը և այդպիսով չխախտել ընդհանուր նախահաշիվն ու նրա յենթադրությունները:

Այդ պատճառով ամեն մի կոմիտարիատին տարեկան վորոշ գումարով վարկեր են հատկացվում ընդհանուր և տեղական կարիքների համար, իսկ չնախատեսանված ծախքերի համար և կամ այն դեպքերում, յերբ նախահաշվով նախատեսանված գումարները չեն բավականացնում՝ հավելյալ վարկեր են պահանջվում, վորոնք տեղական կարիքներին հատկացվելու դեպքում ել՝ համապատասխան ժողովրդական կոմիտարիատներից են պահանջվում:

§ 109. ԹԵ Ո՞Վ Ե ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ ՏԵՂԱԿԱՆ ՆԱԽԱՀԱՇԻՎՆԵՐԸ

Տեղական կարիքների յեկամուսների ու ծախքերի տարեկան և կիսամյա նախահաշիվները կազմում են տեղական խորհուրդները: Խորհրդային իշխանություն քաղաքային, հասանդական ու շրջանային մարմինների նախահաշիվները հաստատում են ՀԿԿ և Ժող. կոմ. Խորհուրդը, իսկ մնացած բոլոր նախահաշիվները (գյուղական, վորստի, դավառական)՝ հասանդական կամ շրջանային համապետաբարներն ու նրանց գործադիր կոմիտեները:

§ 110. ԹԵ Ի՞ՆՉ ՊԵՏՔ Ե ԱՆԵԼ ԱՅՆ ԴԵՊՔՈՒՄ, ՅԵՐԲ ՊԱԿՈՒՄ ԵՆ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Յերբ տեղական կարիքների համար արամագրված տեղական միջոցները պակսում են՝ տեղական խորհուրդ-

ներն իրավունք ունեն հալածա կամ փոխադրություն ստանալ պետական զանձարկղի միջոցներից, բայց այն դեպքերում, յերբ լինում է ՀԿԳՀ կամ Ժող. կամ. Խորհրդի թույլտվությունը:

§ 111. ԹԵ ԻՆՉ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ Ե ԱՌԱՋԱՑՆՈՒՄ ԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԽՆԴՐԻ ՄԵՋ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆԱՀԱՆՋԸ

Շատ եյական: Մենք վերագտնում ենք զբաղական անտեսության, բանկերի ու հարկերի և շատ եյական փոխադրություններ են առաջացնում կենտրոնի ու տեղերի հարաբերությունների մեջ, փորձեց նախաձեռնությունը ընդարձակվում է նրանց յեկամուսնների ազդեցությունների ընդարձակման հետ: Հարկերի մեծ մասը փոխվում է տեղական կարիքներին ծառայող տեղական հարկերի կատարման: Նրա վերաբերմամբ պետք է փոփոխություններ մտնեն սահմանադրության մեջ, սակայն իր հիմնականում նա պահպանելու յե իր ուժը: Սահմանադրության մեջ շատ ուժեղ է ընդգծած այն նյութական միջոցների գերը, փոր կիսվել են բուրժուազիայի իշխանության սրբ, մինչգեռ անհրաժեշտ է ավելի առաջ քաշել արդյունադրության և ընդհանուր պետական պլանի նշանակությունը (պետպլան): Բյուջեն սերտ կապ ունի անտեսության ընդհանուր պետական պլանի խնդրի հետ:

IX

Ա. Խ. Հ. Մ. ՅԵՎ. Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ. ՊԵՏԱԿԱՆ ՆՇԱՆԻ ԴՐՈՇԱԿԻ ՅԵՎ, ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ ՄԱՍԻՆ

§ 112. ԹԵ ԻՉՈՒ ՀԱՄԱՐ ԵՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆ ՈՒ ԴՐՈՇԱԿԸ

Պետական նշանն ու գրոշակը պետք է սիմվոլիկ կերպով արտահայտեն ավյալ պետության բնույթն ու նշանակությունը, որինակ՝ զիշատել է նա առաջվա պես (նրա նշանը՝ «արծիվ»), թե՛ նրա նպատակն է՝ աշխատավոր մարդկության խաղաղ ու բարեկեցիկ վիճակը և այլն:

§ 113. ԻՆՉ Ե ՊԱՏԿԵՐԱՑՆՈՒՄ Ա. Խ. Հ. Մ. ՅԵՎ Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ. ԴՐՈՇԱԿԸ

Ռուսաստանի Հանրապետության գրոշակը, ՌՍՖՍՀ Սահմանադրության համաձայն՝ կազմված է կարմիր (ալ) կտորից, փորի ձախ անկյունում (վերևը, փայտի մոտ) գրված է ՌՍՖՍՀ կամ լիովին՝ Ռուսաստանի Սոցիալիստական Ֆեդերատիվ Խորհրդային Հանրապետություն:

Սիւն՝ Պետական գրոշակը կազմված է կարմիր կամ ալ գույնի կտորից, փորի փայտի մոտի վերևի անկյունում նկարված են մուրճն ու մանգաղը, իսկ նրանց զլխին՝ հնգաթև կարմիր տատղը, փոր շրջագծված է փոսիկ ժապավենով:

§ 114. ԻՆՉ Ե՞ ՆԿԱՐՎԱԾ ՌՍՖՖՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ՆՇԱՆԻ ՎՐԱ

ՌՍՖՖՀ Պետական նշանն ե՛կարմիր ֆոնի (հիմք) վրա, արևի ճառագայթների մեջ խաչաձև, կոթերը դեպի ցած նկարված վռակի մուրճն ու մանգաղը, վոր շրջապատված են հասկե պսակով և հետևյալ շրջագրով. —

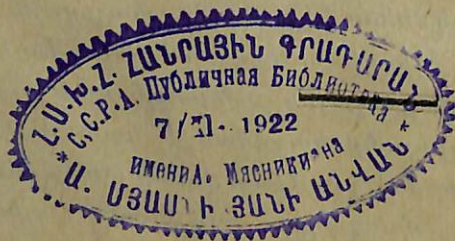
ա) Ռուսաստանի Սոցիալիստական Ֆեդերատիվ Խորհրդային Հանրապետություն և բ) Պրոլետարներ բոլոր յերկրների, միացեք:

§ 115. ԻՆՉ ՏԵՍԱԿ Ե ՍԻՆՍ ՊԵՏՆՇԱՆԸ

Միութենական Սահմանադրությունը գործածություն մեջ մտցնում և նաև միության պետական նշանը, վոր կազմում են՝ յերկրագնդի վրա նկարված մուրճն ու մանգաղը, հասկերով և 6 լեզուներով գրած շրջագրով շրջապատված. «Պրոլետարներ բոլոր յերկրների, միացեք». նշանի գլխին կա հնգաթև աստղ:

§ 116. ՎՈՐՆ Ե ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Ինչպես ՍիւնՄ, նույնպես և ՌՍՖՖՀ մայրաքաղաք ճանաչված և Մոսկվան:

ԳԻՆԸ 50 ԿՈՊ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0217324

34 887

